

Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2017–2020

FIMEA KEHITTÄÄ
ARVIOI JA INFORMOI
10/2022

Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2017–2020

Fimea kehittää, arvioi ja informoi
-julkaisusarja 10/2022

Julkaisuajankohta toukokuu/2022
Julkaisupaikka: Kuopio

© Lääkealan turvallisuus-
ja kehittämiskeskus
Fimea 2022

Julkaisija
Lääkealan turvallisuus- ja
kehittämiskeskus Fimea
Postiosoite: PL 55, 00034 FIMEA
Puh. vaihde: 029 522 3341
www.fimea.fi

Jakelutiedot
www.fimea.fi/tietoa_fimeasta/julkaisut
www.julkari.fi

ISBN 978-952-7299-40-1
ISSN-L 1799-7135
ISSN 1799-7143 (verkkojulkaisu)

Käsikirjoittajat

Minttu Kokko

Tutkija, TtK
Lääkealan turvallisuus- ja
kehittämiskeskus Fimea
Ei sidonnaisuuksia.

Essi Wikman

Lääketaloustieteilijä, proviisori
Lääkealan turvallisuus- ja
kehittämiskeskus Fimea
Ei sidonnaisuuksia.

Antti Hyvärinen

Lääketaloustieteilijä, MMT, VTM
Lääkealan turvallisuus- ja
kehittämiskeskus Fimea
Ei sidonnaisuuksia.

Leena Reinikainen

Kehittämissuunnittelija, proviisori,
yo-merkonomi
Lääkealan turvallisuus- ja
kehittämiskeskus Fimea
Ei sidonnaisuuksia.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	4
Resumé	5
Abstract	6
1 Johdanto	7
2 Selvityksen tavoitteet	8
3 Aineisto ja menetelmät	9
4 Apteekkitoiminta 2020	11
4.1 Apteekkipalveluiden saatavuus	11
4.1.1 Apteekkien määrä	11
4.1.2 Apteekit maakunnittain.....	12
4.1.3 Apteekkien aukioloajat	14
4.2 Lääkemyynti ja -kustannukset	15
4.2.1 Lääkemyynnin kehitys.....	15
4.2.2 Resepti- ja itsehoitolääkkeiden myynti	15
4.2.3 Apteekkien toimittamat lääkemääräykset	16
4.2.4 Reseptilääkkeiden kustannukset.....	16
5 Yleiskuva apteekkien kannattavuudesta	18
5.1 Liikevaihto	18
5.1.1 Liikevaihdon kehitys.....	18
5.1.2 Lääkemyynti.....	20
5.1.3 Farmaseuttiset palvelut.....	21
5.1.4 Verkkopalvelu	21
5.1.5 Yleisten kauppatavaroiden myynti.....	22
5.1.6 Nollaveroluokka	22
5.1.7 Apteekkivero	22
5.2 Myyntikate.....	23
5.3 Liikevoitto (-tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja.....	26
5.3.1 Liikevoittoon (-tappioon) vaikuttavat tekijät.....	27
5.3.2 Liikevoitto (-tappio) verojen jälkeen ja apteekkarin palkkaoikaisu.....	28
5.3.3 Liikevoiton (-tappion) jakautuminen.....	29
5.3.4 Liikevoittoprosentti	31
5.4 Yliopistojen apteekit	32
5.5 Apteekkien markkinointiyhtiöt.....	32
6 Apteekkien yhteydessä toimivat osakeyhtiöt	34
6.1 Osakeyhtiöiden määrä	34
6.2 Osakeyhtiöiden alueellinen tarkastelu	34
6.3 Osakeyhtiöiden liikevaihto ja myynnin rakenne	36
6.4 Osakeyhtiöiden liikevoitto.....	37
6.5 Myynnin jakautuminen osakeyhtiön ja apteekin välillä.....	38

7	Apteekkien vakavaraisuus ja maksuvalmius	40
7.1	Omavaraisuusaste	40
7.2	Suhteellinen velkaantuneisuus	41
7.3	Maksuvalmius	41
8	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	42
	Lähteet	44
	Liitteet	46

Tiivistelmä

Kokko M, Wikman E, Hyvärinen A, Reinikainen L. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2017–2020. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 10/2022. 51 s. ISBN 978-952-7299-40-1.

Avainsanat: Apteekit, apteekkipalvelut, apteekkitalous, kannattavuus, lääkekustannukset

Selvityksen tavoitteena oli kuvata apteekkien toimintavuosi 2020 ja tarkastella apteekkien talouden kehittymistä vuosina 2017–2020.

Tilinpäätösanalyysi pohjautuu apteekkien ilmoittamiin vuoden 2020 taloustietoihin, jotka kerättiin Fimean sähköisellä lomakkeella keväällä 2021. Tilinpäätösanalyysissä ovat mukana ne yksityiset apteekit, jotka olivat toiminnassa koko tarkastelujakson ajan ja joilla oli täysi tilikausi vuosina 2017–2020. Aineisto analysoitiin kuvailevin menetelmin.

Yksityisten apteekkien keskimääräinen arvonlisäveroton liikevaihto vuonna 2020 oli 4,2 miljoonaa euroa. Tämä on lähes kaksi prosenttia enemmän kuin vuonna 2019. Apteekkien liikevaihdosta 94 prosenttia muodostui lääkemyynnistä. Yksityisten apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja, veroja ja apteekkarin palkkaoikaisua oli noin 249 000 euroa vuonna 2020, mikä oli 1,1 prosenttia enemmän kuin vuonna 2019. Apteekkien keskimääräinen myyntikateprosentti apteekkiveron vähentämisen jälkeen oli 21,1 prosenttia. Tämä tunnusluku laski koko tarkastelujakson aikana 18,5 prosenttia.

Yksityisten apteekkien omavaraisuusaste oli puolella aineiston apteekteista hyvä vuonna 2020. Yksityisillä apteekteilla oli velkaa keskimäärin 14 prosenttia kokonaisliikevaihdosta. Maksuvalmius oli hyvä 25 prosentilla apteekteista.

Vuonna 2020 yli 150 apteekkia ilmoitti liikevaihtoa verkkopalvelusta. Verkkopalveluiden keskimääräinen liikevaihto oli 23 419 euroa. Verkkopalveluiden liikevaihdosta 70 prosenttia oli lääkemyyntiä. Tämä on 25 prosenttia enemmän kuin vuonna 2019.

Apteekteista 41 prosentin yhteydessä toimi osakeyhtiö vuonna 2020. Osakeyhtiöiden keskimääräinen liikevaihto oli 973 785 euroa ja keskimääräinen liikevoitto 251 823 euroa. Yleisten kauppatarvikkeiden myynnistä 60 prosenttia tapahtui apteekin osakeyhtiön kautta.

Vuonna 2020 aineiston yksityisten apteekkien toiminta oli liiketaloudellisesti kannattavaa ja apteekit olivat pääsääntöisesti vakavaraisia. Yksityisten apteekit olivat kuitenkin keskenään hyvin erilaisia, sillä liikevoitot vaihtelivat sekä eri liikevaihtoryhmien sisällä että niiden välillä. Yksityisten apteekkien verkko- ja etäpalveluiden merkitys ja määrä kasvoi vuonna 2020.

Tarkastelujakson aikana yksityisten apteekkien keskimääräinen liikevaihto kasvoi, mutta samanaikaisesti keskimääräinen liikevoitto ja myyntikatteet laskivat. Lisäksi oli havaittavissa, että apteekkien yhteydessä toimivilla osakeyhtiöillä oli vaikutusta apteekkien kannattavuuteen.

Resumé

Kokko M, Wikman E, Hyvärinen A, Reinikainen L. Apotekens bokslutsanalys för åren 2017–2020. Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea. Publikationsserien Fimea utvecklar, utvärderar och informerar 10/2022. 51 s. ISBN 978-952-7299-40-1.

Nyckelord: Apotek, apotekstjänster, apoteksekonomi, läkemedelskostnader, lönsamhet

Syftet med redogörelsen var att beskriva apotekens verksamhetsår 2020 och att granska apotekens ekonomiska utveckling 2017–2020.

Bokslutsanalysen baserar sig på de ekonomiska uppgifter apoteken uppgett för 2020 som insamlades med Fimeas elektroniska formulär våren 2021. Bokslutsanalysen omfattar de privata apotek som var verksamma under hela granskningsperioden och som hade en hel räkenskapsperiod 2017–2020. Materialet analyserades med beskrivande metoder.

De privata apotekens genomsnittliga omsättning utan moms var 4,2 miljoner euro år 2020. Det här är nästan två procent mera än 2019. Läkemedelsförsäljningen utgjorde 94 procent av apotekens omsättning. De privata apotekens genomsnittliga rörelsevinst före bokslutsdispositioner, skatter och apotekarens lönekorrigerings var cirka 249 000 euro 2020, vilket var 1,1 procent mera än 2019. Apotekens genomsnittliga försäljningsbidragsprocent efter avdraget av apoteksskatten var 21,1 procent. Detta nyckeltal sjönk med 18,5 procent under hela granskningsperioden.

Bland privata apoteken i materialet hade hälften en god soliditet år 2020. De privata apotekens skuldsättning uppgick i genomsnitt till 14 procent av den totala omsättningen. 25 procent av apoteken hade god likviditet.

År 2020 meddelade över 150 apotek om omsättning från apotekets webbtjänst. Webbtjänsternas genomsnittliga omsättning var 23 419 euro. Läkemedelsförsäljningen utgjorde 70 procent av webbtjänsternas omsättning. Detta är 25 procent mer än 2019.

41 procent av apoteken hade aktiebolag som fungerar i anslutning till apoteket 2020. Aktiebolagens genomsnittliga omsättning var 973 785 euro och genomsnittliga rörelsevinsten 251 823 euro. 60 procent av försäljningen av allmänna handelsvaror skedde via apotekets aktiebolag.

Verksamheten i apoteken i materialet från 2020 var företagsekonomiskt lönsam och apoteken var i regel solventa. De privata apoteken var dock mycket olika sinsemellan, eftersom rörelsevinsterna varierade både inom och mellan olika omsättningsgrupper. Betydelsen av de privata apotekens webb- och distanstjänster och dess antal ökade 2020.

Under granskningsperioden ökade de privata apotekens genomsnittliga omsättning, men samtidigt sjönk den genomsnittliga rörelsevinsten och försäljningsbidragen. Dessutom kunde man observera att de aktiebolag som verkade i anslutning till apoteken påverkade apotekens lönsamhet.

Abstract

Kokko M, Wikman E, Hyvärinen A, Reinikainen L. Analysis of pharmacies' financial statements for 2017–2020. Finnish Medicines Agency Fimea. Serial Publication Fimea Develops, Assesses and Informs 10/2022. 51 p. ISBN 978-952-7299-40-1.

Keywords: Pharmacies, pharmacy services, pharmacy economy, pharmaceutical costs, profitability

The aim of the current financial statement analysis was to describe pharmacies' operating year 2020 and to assess the financial performance of pharmacies in 2017–2020.

The financial statement analysis is based on the financial data of 2020 reported by pharmacies, which was collected using Fimea's electronic form during the spring of 2021. The financial statement analysis covers all private pharmacies in operation throughout the review period and with a full financial year in the period 2017-2020. The financial data was analyzed using descriptive methods.

The average turnover of private pharmacies in 2020 was EUR 4.2 million, excluding value-added tax. This was almost two percent more than in 2019. Sale of medicines made up 94% of pharmacies' turnover. In 2020, the average operating profit of private pharmacies before appropriations, taxes and pharmacist's salary adjustment amounted to approximately EUR 249,000, which was 1.1% more than in 2019. After pharmacy tax deductions, the average sales margin of pharmacies was 21.1%. This key figure decreased by 18.5% over the review period.

Half of the private pharmacies covered by the report recorded a healthy equity ratio in 2020. On average, private pharmacies had debt that accounted for 14% of total turnover. 25% of the pharmacies had a good liquidity.

In 2020, more than 150 pharmacies reported turnover from their online services. The average turnover of the pharmacies' online services was EUR 23,419. Sales of medicines accounted for 70% of the online services' turnover. This was 25% more than in 2019.

A limited liability company operated in connection with 41% of pharmacies in 2020. The average turnover of the limited liability companies was EUR 973,785, and their average operating profit was EUR 251,823. Sixty percent of the goods were sold through limited liability companies operating in connection with the pharmacies.

The operations of the private pharmacies covered by the report were profitable in 2020, and most of the pharmacies were financially sound. However, private pharmacies differed considerably, as their operating profit varied both within and between different turnover groups. The importance and number of private pharmacies' online and remote services increased in 2020.

During the review period, the average turnover of private pharmacies increased, but at the same time there was a decline in the average operating profit and sales margin. It was also observed that limited liability companies operating in connection with pharmacies had an impact on the profitability of the pharmacies.

1 Johdanto

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean lakisääteisenä tehtävänä on kehittää lääkealan ja lääkehuollon toimivuutta ja turvallisuutta (Laki lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta 593/2009). Fimean tehtävinä ovat myös lääkkeiden maanlaajuisen saatavuuden ja apteekkiverkoston kattavuuden varmistaminen (Läkelaki 395/1987).

Fimea kokoaa, tuottaa, arvioi ja välittää riippumatonta ja ajantasaista tietoa lääkkeistä, niiden käytöstä ja apteekkien toiminnasta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille, väestölle että julkisen päätöksenteon tarpeisiin. Fimea on laatinut tähän mennessä apteekkien taloudellisen tilan kehittymisestä kymmenen laajamittaista tilinpäätösanalyysiä (1–10). Lisäksi Fimea julkaisee verkkosivuillaan Suomen apteekkitoimintaa kuvaavia tunnuslukuja ja indikaattoreita, jotka pohjautuvat Fimean tilinpäätösanalyysiin, rekistereihin, toimintakertomuksiin ja tutkimusraportteihin.

Läkelain 89 §:n mukaan apteekkarin, Helsingin yliopiston apteekin ja Itä-Suomen yliopiston apteekin tulee antaa Fimealle sen kehittämis-, suunnittelu- ja valvontatehtäviä, laadunvalvontamaksun määräämistä sekä tilastojen laatimista varten tarpeelliset yksilöintiä, tuloja ja menoja sekä muutoin taloudellista asemaa koskevat tiedot apteekkitoiminnasta sekä apteekin kanssa samassa toimitilassa harjoitetusta muusta liiketoiminnasta. Tätä pykälää on sovellettu kerättyihin tilinpäätösanalyysin tietoihin vuodesta 2017 alkaen, jotta apteekkien sekä apteekkien yhteydessä toimivien yhtiöiden toiminnasta saadaan tietoa entistä kattavammin.

Apteekkiala on toimintaympäristönä poikkeuksellinen, sillä apteekkitoiminta on luvanvaraista, apteekkilupa on henkilökohtainen ja ammattia voidaan harjoittaa vain toiminimellä (yksityinen ammatinharjoittaja). Vastaavaa erikoiskaupan muotoa, johon apteekkien toimintaa voisi verrata, ei ole. Muilla aloilla toiminnan kasvaessa yritysmuoto muutetaan yleensä vastaamaan liiketoiminnan laajuutta ja liiketoiminnan kehittämisen tarpeita. Apteekkitoiminnan luvanvaraisuudella on katsottu voitavan turvata parhaiten sekä lääkitysturvallisuus että apteekkipalveluiden ja lääkkeiden alueellinen saatavuus kaikissa olosuhteissa.

Apteekit poikkeavat muusta erikoiskaupasta myös siinä, että lääkkeiden hinnanmuodostus ja katerakenne on tarkasti säänneltyä. Lääkkeiden hinnat ovat kaikissa suomalaisissa apteekeissa samat ja niillä ei voi kilpailla. Vaikka apteekki on liiketoiminnallinen yksikkö, jonka toimintaan sisältyy liiketoiminnallisia tavoitteita ja riskejä, apteekit toimivat kuitenkin ensisijaisesti osana suomalaista terveydenhuoltoa.

Aikaisempien tilinpäätösanalyysien mukaan maankattava apteekkipalveluiden saatavuus on pysynyt ennallaan ja apteekkitoiminta on ollut pääsääntöisesti liiketaloudellisesti kannattavaa ja vakavaista (1–10). Tässä selvityksessä päivitetään edellä mainittuja apteekkien tilinpäätösanalyysijä niiden taloustietojen pohjalta, jotka on kerätty vuoden 2020 apteekkitoiminnasta.

2 Selvityksen tavoitteet

Selvityksen tavoitteena on kuvata suomalaisten apteekkien toimintaa sekä arvioida yksityisten apteekkien taloudellista tilannetta vuonna 2020. Apteekkien talouden kehittymistä on verrattu vuosiin 2017–2019.

Selvityksessä tarkastellaan apteekkien kannattavuutta, vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta sekä arvioidaan apteekkien tiloissa toimivien yhtiöiden vaikutuksia apteekkien kannattavuuteen.

Tämä selvitys päivittää vuosina 2011–2020 tuotettua tietoa apteekkien taloudellisesta tilanteesta Fimean perustehtävien mukaisesti.

3 Aineisto ja menetelmät

Tämän tilinpäätösanalyysin aineisto vuosilta 2017–2020 koostuu sähköisellä lomakkeella kerätyistä apteekkien taloustiedoista. Fimean tietojensaantioikeus perustuu lääkelakiin. Vuotta 2020 koskevat apteekkien taloustiedot kerättiin keväällä 2021.

Vuoden 2020 aineisto sisältää 626 apteekin, mukaan lukien kahden yliopiston apteekin taloustiedot. Varsinaisessa kannattavuustarkastelussa yliopistojen apteekit on jätetty tämän tilinpäätösanalyysin ulkopuolelle, koska suuren kokonsa takia ne vaikuttavat merkittävästi apteekkien taloutta koskeviin tunnuslukuihin. Yliopiston apteekkien lisäksi analyysin ulkopuolelle on jätetty Ahvenanmaan apteekit, sekä apteekit, jotka ovat aloittaneet liiketoimintansa kesken vuotta 2020 tai sen jälkeen.

Tilinpäätösanalyysi perustuu yksityisten apteekkien taloustietoihin, joiden toiminnan kehittymistä ja muutoksia voidaan arvioida koko tarkasteluajanjaksolla. Yksityisten apteekkien kannattavuusanalyysissä on mukana kaikkiaan 586–614 apteekkia. Vuosia 2017–2020 koskevista aineistoista on poistettu vajaat tilikaudet jokaisen vuoden osalta erikseen sekä joitakin puutteellisia tai virheelliseksi tulkittuja tietoja. Edellä mainituista syistä apteekkien lukumäärät poikkeavat edellisvuosien tilinpäätösanalyysien lukumäärästä (8–10). Tästä johtuen myös tulokset voivat joiltakin osin poiketa aikaisempien tilinpäätösanalyysien tuloksista.

Tilinpäätösanalyysi on jaettu neljään osaan. Ensimmäisessä osiossa tarkastellaan suomalaisten apteekkien toimintavuotta 2020. Osiossa kuvataan apteekkipalveluiden saatavuutta apteekkien lukumäärän, maakuntakohtaisten apteekkitiheyksien ja apteekkien aukioloaikojen perusteella. Lisäksi tarkastellaan yleisesti lääkemyyntiä ja -kustannuksia sekä apteekkeista toimitettujen lääkemääräysten lukumäärää. Tiedot perustuvat Fimean ja Kelan lääketilaston, Fimean tukkumyyntitilaston ja Kannan Reseptikeskuksen tietoihin (11–12). Muista osioista poiketen ensimmäisessä osiossa ovat mukana kaikki vuonna 2020 toiminnassa olleet apteekit, myös yliopistojen ja Ahvenanmaan apteekit.

Toisessa osiossa tarkastellaan apteekkien liikevaihtoon, myyntiin ja kannattavuuteen liittyviä tunnuslukuja. Osiossa arvioidaan aineiston yksityisten apteekkien liikevaihdon kehitystä, myynnin rakennetta ja kehitystä, myyntikatteita sekä liikevoittoa vuosina 2017–2020. Osiossa käsitellään myös yksityisten apteekkien lääkkeiden, farmaseuttisten palveluiden, verkkopalveluiden ja yleisten kauppatavaroiden myyntiä sekä apteekkiveroa. Yliopiston apteekkeja käsitellään omassa luvussaan niiden julkisten taloustietojen pohjalta. Lisäksi tarkastellaan aineiston apteekkien kuulumista apteekkien markkinointiyhtiöön.

Apteekit on jaettu kymmeneen liikevaihtoryhmään, jotka mukailevat apteekkiverolainsäädännön liikevaihtorajoja. Vuosien 2017–2018 tilinpäätösanalyysissä käytetyn 11 liikevaihtoryhmän asemasta kaksi pienintä liikevaihtoryhmää on yhdistetty yhdeksi liikevaihtoryhmäksi havaintojen pienen lukumäärän takia. Liikevoittoa tarkasteltaessa analyysiin on otettu mukaan kultakin vuodelta vain ne apteekit, joissa on ollut sama omistaja koko tilikauden ajan. Omistajavaihdostilanteessa liikevoitto ei mahdollisesti ole kirjanpidollisesti vertailukelpoinen muun aineiston kanssa.

Analyysin kolmannessa osiossa tarkastellaan apteekkien yhteydessä toimivia yhtiöitä sekä niiden liiketoimintaa vuoden 2020 tietojen perusteella. Osiossa kuvataan osakeyhtiöiden lukumäärä, alueellinen sijoittuminen, liikevaihto, myynnin rakenne sekä liikevoitto. Lisäksi

tarkastellaan myynnin jakautumista osakeyhtiön ja apteekin välillä. Neljännessä osiossa tarkastellaan tasetietojen pohjalta apteekkien omavaraisuusastetta, suhteellista velkaantuneisuutta ja maksuvalmiutta. Vuosien 2017–2019 aineisto koostui noin 600 apteekin tasetiedoista.

Aineiston tilastolliset analyysit sekä karttakuviot on tehty R-ohjelmistolla sekä Microsoft Excelillä. Tunnuslukuina on käytetty frekvenssejä, keskiarvoja, mediaaneja, minimejä, maksimeja ja summia. Muutokset on esitetty lukumääräisinä ja/tai suhteellisina muutoksina. Tasetietojen tarkastelussa on käytetty omavaraisuusasteen, suhteellisen velkaantuneisuuden ja maksuvalmiuden tunnuslukuja sekä näihin perustuvia luokitteluja. Kannattavuuden tunnuslukuja on tarkasteltu sekä yhtä vuotta koskevana poikkileikkausanalyysinä että verrattu eri vuosien tuloksia keskenään. Vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta kuvaavia tunnuslukuja on verrattu aikaisempien vuosien vastaaviin lukuihin, jolloin apteekkien lukumäärä ja tarkasteltavat apteekit vaihtelevat vuosittain.

4 Apteekkitoiminta 2020

Apteekkien toimintaa säännellään lääkelaisissa (395/1987). Lääkelain mukaan apteekki on lääkehuollon toimintayksikkö, jonka tehtävänä on lääkkeiden vähittäismyynti, jakelu, valmistus sekä lääkkeisiin liittyvä neuvonta ja palvelutoiminta. Apteekkia on pidettävä auki siten, että lääkkeiden saatavuus on turvattu, ja lääkevalikoiman sekä varastossa pidettävän lääkkeiden määrän on vastattava tavanomaisen asiakaskunnan tarpeita.

Lääkelakiin (395/1987) perustuen Fimea päättää apteekkien lukumäärästä, sijaintialueista ja niihin liittyvistä muutoksista. Viime vuosina Fimea on priorisoinut uusien apteekkipalveluiden perustamista ja aluepäätösten uudelleen tarkastelua lääkehuollon alueellisen toimivuuden parantamiseksi. Uusia apteekkeja on perustettu noin 40.

Tämän tilinpäätösanalyysin yhteydessä kuvataan perinteisten tilinpäätöstietojen lisäksi apteekkien toimintavuosi 2020 apteekkipalveluiden saatavuuden sekä lääkemyynnin ja -kustannusten näkökulmasta. Apteekkien toimintavuoden kuvauksessa on otettu huomioon myös yliopiston ja Ahvenanmaan apteekit.

4.1 Apteekkipalveluiden saatavuus

4.1.1 Apteekkien määrä

Vuonna 2020 Suomessa oli 624 toiminnassa olevaa yksityistä pääapteekkia ja lisäksi niiden 176 sivuapteekkia. Yliopistojen apteekkeja oli kaksi – Itä-Suomen yliopiston ja Helsingin yliopiston apteekit. Lisäksi Helsingin yliopistolla oli 16 sivuapteekkia, joista Espoon sivuapteekki aloitti toimintansa lokakuussa ja samaisen apteekin Jyväskylän 2. sivuapteekki puolestaan lopetti toimintansa lokakuussa 2020. Kaiken kaikkiaan toiminnassa oli 818 apteekkitoimipistettä vuoden viimeisenä päivänä. Apteekeilla oli toimipisteiden lisäksi 123 palvelupistettä. Palvelupisteiden tehtävä on turvata apteekkipalveluiden ja lääkkeiden saatavuutta alueilla, joissa ei ole toimintaedellytyksiä apteekkitoimipisteelle.

Myös verkkopalvelun välityksellä tapahtuvan lääkkeiden etämyynnin avulla on pyritty parantamaan lääkkeiden ja eläinlääkkeiden saatavuutta. Noin 200 apteekkia oli vuonna 2020 ilmoittanut verkkopalvelutoiminnasta. Verkkopalvelutoiminnasta ilmoittaneista apteekteista noin 150 tarjosi verkkopalvelua aktiivisesti. Verkkopalvelua tarjoavien apteekkien määrä on kasvanut vuoteen 2019 verrattuna vajaan viidenneksen. Apteekit, jotka tarjoavat verkkopalvelua, sijaitsevat useammin kaupunkimaisessa kunnassa (68 prosenttia) kuin taajaan asutussa (18 prosenttia) tai maaseutumaisessa kunnassa (14 prosenttia). Vuonna 2020 COVID-19 pandemia on lisännyt merkittävästi sekä apteekkien verkkopalvelun tarjoajien määrää että etäpalveluiden kysyntää.

Vuonna 2020 Fimea teki päätöksen kolmen uuden apteekin perustamisesta Ouluun ja yhden uuden sivuapteekin perustamisesta Lavalille. Aikaisemmin tehtyjen perustamispäätösten perusteella avattiin kolme uutta apteekkia (Espoo, Järvenpää, Vihti). Vuoden aikana toimintansa lopetti kaksi sivuapteekkia.

Apteekkilupia oli haussa 85 kappaletta vuoden 2020 aikana. Apteekkiluvan hakijoita oli yhteensä 1185, mikä on keskimäärin 14 hakijaa myönnettyä apteekkilupaa kohden. Hakijoiden kokonaismäärää tarkasteltaessa tulee huomioda se, että sama henkilö on voinut

hakea useampaa apteekkilupaa vuoden aikana. Vuoden 2020 aikana Fimea myönsi 84 apteekkilupaa. Sivuapteekkilupia myönnettiin 21, noin viidennes enemmän kuin edellisenä vuonna. Luvan saaneista hakijoista 46 prosenttia oli proviisoreita ja 54 prosenttia apteekkareita. Edellisvuoteen verrattuna proviisorien osuus luvan saaneista kasvoi muutamalla prosentilla.

4.1.2 Apteekit maakunnittain

Suomessa oli vuonna 2020 lähes 6800 asukasta yhtä apteekkitoimipistettä (käsittää pää- ja sivuapteekit, n = 818) kohti (**taulukko 1**). Maakuntatasolla tarkasteltuna, apteekkeja oli lukumääräisesti eniten Uudellamaalla ja vähiten Ahvenanmaalla. Väkilukuun suhteutettuna apteekkeja oli eniten Etelä-Savossa, jossa yhtä apteekkitoimipistettä kohti oli 3403 asukasta. Vähiten apteekkeja suhteessa väkilukuun oli Uudellamaalla, jossa oli 10 642 asukasta yhtä apteekkitoimipistettä kohti.

Maakuntien sisällä oli havaittavissa myös kuntakohtaisia eroja. Esimerkiksi Uudellamaalla Espoossa yhtä apteekkia kohti oli lähes 27 000 asukasta, kun taas 2 622 asukkaan Lapinjärvellä oli yksi apteekki.

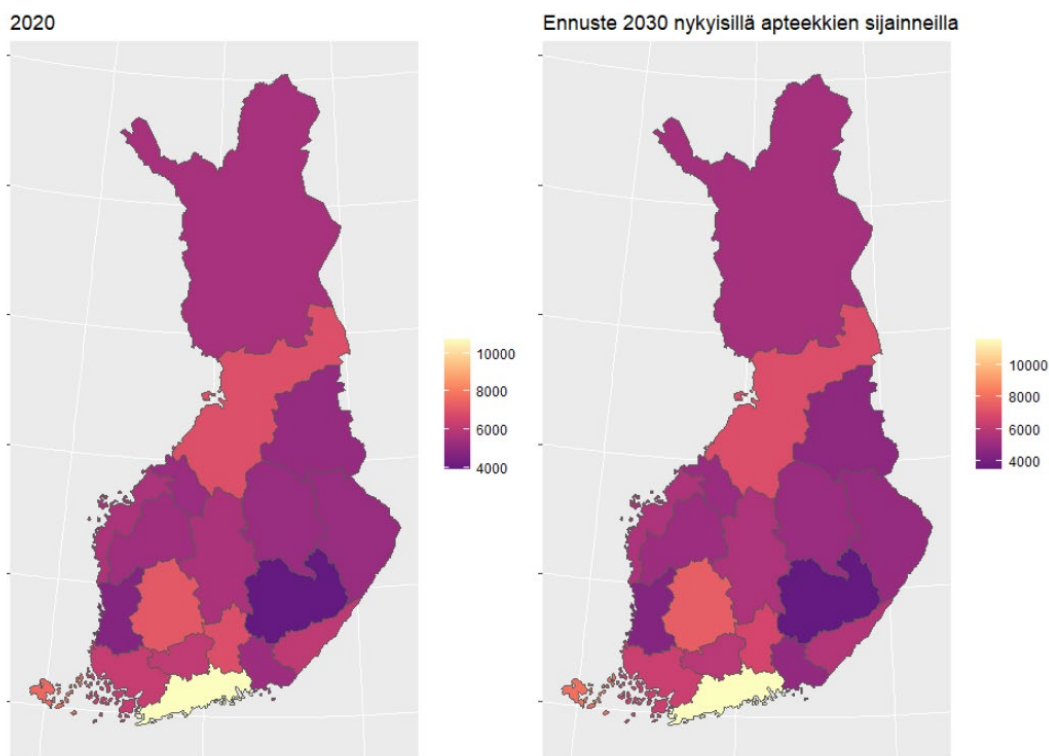
Apteekkien maakunnan väestöön suhteutetun lukumäärän voidaan katsoa ennustavan myös apteekkien kokoa. Apteekkitoimipisteet, joita kohti on yli 10 000 asukasta ovat todennäköisesti kooltaan suurempia, kuin apteekkitoimipisteet, joita kohti on 4000 asukasta. Maakuntien asukkaiden ikärakenteen ja sairastavuuden voi kuitenkin olettaa tasaavan apteekkien välisiä kokoeroja.

Taulukko 1. Apteekkitiheys ja apteekkien lukumäärät maakunnittain vuosina 2018–2020.

Maakunta	Asukasta per apteekki			Apteekkien lukumäärä		
	2020	2019	2018	2020	2019	2018
Uusimaa	10 642	10 832	10 712	160	156	156
Ahvenanmaa	7 532	7 471	7 447	4	4	4
Päijät-Häme	7 349	7 129	7 165	28	28	28
Pirkanmaa	7 262	7 190	7 255	72	72	71
Pohjois-Pohjanmaa	6 784	6 768	6 869	61	61	60
Etelä-Karjala	6 346	6 388	6 438	20	20	20
Keski-Pohjanmaa	6 181	6 196	6 222	11	11	11
Kanta-Häme	6 092	6 104	6 120	28	28	28
Varsinais-Suomi	6 018	5 918	5 982	80	81	80
Keski-Suomi	5 564	5 394	5 402	49	51	51
Pohjanmaa	5 494	5 639	5 650	32	32	32
Pohjois-Savo	5 397	5 309	5 339	46	46	46
Lappi	5 353	5 369	5 410	33	33	33

Maakunta	Asukasta per apteekki			Apteekkien lukumäärä		
	2020	2019	2018	2020	2019	2018
Etelä-Pohjanmaa	5 338	5 241	5 270	36	36	36
Pohjois-Karjala	5 275	5 200	5 234	31	31	31
Satakunta	5 129	5 161	5 205	42	42	42
Kainuu	5 119	5 165	5 219	14	14	14
Kymenlaakso	5 088	5 349	5 418	32	32	32
Etelä-Savo	3 403	3 650	3 708	39	39	39
Koko maa	6 765	6 793	6 779	818	817	814

Kuviossa 1 on tarkasteltu maakuntakohtaista väestöön suhteutettua apteekkitiheyttä vuoden 2020 väestömäärän sekä vuoden 2030 väestöennusteen perusteella. Apteekkitiheys näyttäisi pysyvän samankaltaisena tai ainakaan muutokset eivät ole niin isoja, että ne erottuisivat väreissä, jos apteekit sijoittuvat vielä vuonna 2030 samoihin paikkoihin kuin vuonna 2020. Edellytyksenä on, että apteekkien lukumäärä ei kasva merkittävästi vuoteen 2030 mennessä ja maakuntakohtainen väestökehitys on väestöennusteen mukaista. Maakuntakohtaisiin asukasmääriin voi kuitenkin vaikuttaa kuntien raja-alueissa tapahtuvat muutokset, kuten kuntien siirtyminen maakunnasta toiseen sekä merkittävät ja ennusteesta poikkeavat toteumat syntyvyys- ja kuolleisuuslukujen suhteen.

Kuvio 1. Asukkaiden lukumäärä apteekkiä kohti maakunnittain vuonna 2020 sekä vuoden 2030 väestöennusteen perusteella (13).

4.1.3 Apteekkien aukioloajat

Apteekkia ja sivuapteekkia on pidettävä avoinna siten, että lääkkeiden saatavuus on turvattu (Läkelaki 395/1987). Apteekkilupa voidaan liittää lääkkeiden saatavuuden turvaamiseksi apteekkiliikkeen aukioloaikoja tai sivuapteekin ja apteekin palvelupisteen ylläpitämistä koskevia ehtoja. Tällaisia ehtoja ei toistaiseksi ole nähty tarpeelliseksi asettaa, joskin niitä on harkittu sairaaloiden yhteyteen perustetuille apteekkeille. Apteekkikohtaisten ehtojen asemesta on nähty tärkeänä, että apteekki voi sopia aukioloajoista paikallisen terveydenhuollon kanssa ja asettaa ne asiakaskunnan tarpeita vastaavaksi.

Yksityiset apteekit olivat avoinna keskimäärin 54 tuntia viikossa vuonna 2020 (**taulukko 2**). Kolme neljäsosaa apteekkeista oli avoinna lauantaisin ja noin 30 prosenttia apteekkeista oli avoinna myös sunnuntaisin. Arkisin apteekit olivat avoinna keskimäärin 9,5 tuntia, lauantaisin keskimäärin 6,5 tuntia ja sunnuntaisin keskimäärin 5,5 tuntia.

Yksityisten pääapteekkien aukiolot olivat pääsääntöisesti laajemmat kuin sivuapteekkien aukiolot. Tämä on ymmärrettävää, sillä sivuapteekit ovat yleensä pienempiä toimintayksiköitä kuin pääapteekit. Sivuapteekit turvaavat lääkkeiden ja apteekkipalveluiden saatavuutta alueilla, jossa itsenäiselle apteekille ei ole riittäviä toimintaedellytyksiä. Pääapteekit olivat vuonna 2020 avoinna arkisin (ma-pe) keskimäärin 10 tuntia päivässä, lauantaisin keskimäärin 6,5 tuntia ja sunnuntaisin keskimäärin 5,5 tuntia. Sivuapteekit olivat avoinna arkisin keskimäärin 7 tuntia ja lauantaisin 5,5 tuntia. Yksityisten pääapteekkien aukiolot vaihtelivat 22–147 viikkotunnin välillä ja sivuapteekkien 4–69 viikkotunnin välillä.

Yliopistojen apteekkien aukioloajat olivat merkittävästi laajemmat kuin yksityisten apteekkien aukioloajat vuonna 2020. Yliopistojen apteekit olivat avoinna keskimäärin 15 tuntia arkisin (ma-pe) ja 13–14 tuntia viikonloppuisin. Yliopistojen apteekkien toimipisteet olivat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta avoinna viikonloppuisin. Helsingin yliopiston apteekin ja sen sivuapteekkien aukiolot vaihtelivat 40–168 viikkotunnin välillä ja Itä-Suomen yliopiston apteekki oli avoinna 98 tuntia viikossa.

Taulukko 2. Yksityisten ja yliopiston apteekkien aukioloajat vuonna 2020.

	Yksityiset apteekit (n = 800)	Yliopistojen apteekit (n = 18)
Pää- ja sivuapteekkien aukioloajat		
Keskiarvo (h/viikko)	54	101
Keskiarvo arkisin, ma-pe (h/päivä)	9,4	14
Avoimna lauantaisin (%)	78	94
Avoimna sunnuntaisin (%)	29	94
Keskiarvo lauantai (h)	6,5	14
Keskiarvo sunnuntai (h)	5,6	13
Apteekkitoimipisteiden aukioloajat		
Keskiarvo pääapteekit (h/viikko)	58	108
Keskiarvo sivuapteekit (h/viikko)	37	101

Edelliseen vuoteen verrattuna 66 prosentilla (n = 410) yksityisistä apteekeista aukioloajat olivat pysyneet ennallaan vuonna 2020. Noin 14 prosenttia yksityisistä apteekeista oli supistanut aukioloaikojaan keskimäärin 7 viikkotunnilla ja puolestaan noin 17 prosenttia yksityisistä apteekeista oli laajentanut aukioloaikojaan keskimäärin 7 viikkotunnilla. Vuonna 2020 alkaneella pandemialla on voinut olla merkitystä apteekkien aukioloaikoihin ja niiden muutoksiin.

4.2 Lääkemyynti ja -kustannukset

4.2.1 Lääkemyyntin kehitys

Suomen lääketilaston mukaan Suomessa myytiin lääkkeitä 3,5 miljardilla eurolla vuonna 2020 (11). Lääkkeiden kokonaisymyynti kasvoi yhden prosentin edelliseen vuoteen verrattuna. Luku koostuu avohuollon lääkkeiden arvonlisäverollisesta vähittäismyynnistä ja tukkuhintojen mukaisesta myynnistä sairaaloille. Lääkkeiden kokonaisymyynnistä kolme neljäsosaa (2,7 miljardia) myytiin vuonna 2020 avohuollon apteekeista, mikä pitää sisällään sekä resepti- että itsehoitoläkkeet (11). Fimean tukkumyyntirekisterin perusteella apteekkien kautta myydyimpiä lääkevalmisteita euromääräisellä tukkumyyntillä mitattuna olivat adalimumabi (tukkumyynti 46,4 miljoonaa euroa), apiksabaani (tukkumyynti 46,2 miljoonaa euroa) ja rivaroksabaani (tukkumyynti 36,9 miljoonaa euroa). Edelliseen vuoteen verrattuna lääkkeiden tukkumyynti apteekeille kasvoi vuoden aikana noin 2 prosenttia.

Lääketilaston mukaan nikotiinikorvausvalmisteet olivat myydyin lääkevalmiste Suomessa vuonna 2020, kattaen niiden kaikki myyntikanavat (11). Nikotiinikorvausvalmisteiden tukkumyynti oli 71,7 miljoonaa euroa, tukkumyyntin kasvaessa 17 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Apteekkien kautta näistä valmisteista myytiin noin 10 prosenttia (tukkumyynti 7,2 miljoonaa euroa). Suurin osa nikotiinikorvausvalmisteista myydään nykyään apteekkien ulkopuolella, kuten tupakkatuotteita myyvissä vähittäiskaupoissa, kioskeissa, huoltoasemilla ja ravitsemusliikkeissä myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella.

4.2.2 Resepti- ja itsehoitoläkkeiden myynti

Avohuollon apteekkien lääkemyynti verollisin vähittäismyyntihinnoin vuonna 2020 oli yhteensä 2,7 miljardia euroa perustuen Suomen lääketilastoon (11). Suurin osa tästä eli 86 prosenttia apteekkien lääkemyyntistä oli reseptilääkkeitä (2,33 miljardia euroa). Reseptiläkkeiden myynti kasvoi 2,1 prosenttia vuoteen 2019 verrattuna. Itsehoitoläkkeiden osuus apteekkien lääkemyyntistä oli 14 prosenttia (367 miljoonaa euroa), niiden myynti vähentyi liki kolme prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Verolliset myyntihinnat sisältävät tukkuhinnan lisäksi Valtioneuvoston asetuksen mukaisen lääketaksan ja alennetun arvonlisäveroprosentin 10 prosenttia mukaisen arvonlisäveron.

Vuonna 2020 myydyimpiä itsehoitolääkkeitä verollisin vähittäismyyntihinnoin tarkasteltuna olivat ruoansulatuselinten sairauksien ja aineenvaihduntasairauksien lääkkeet (104 miljoonaa euroa) ja näistä erityisesti ummetuslääkkeet (36 prosenttia vähittäismyynnistä) (11). Seuraavaksi myydyimpiä itsehoitolääkkeitä olivat tuki- ja liikuntaelinten sairauksien lääkkeet kuten kipulääkkeet (58,1 miljoonaa euroa) ja hengityselinten sairauksien lääkkeet (51 miljoonaa euroa). Ilman lääkemääräystä myytävien kipuläkkeiden vähittäismyynnistä ibuprofeeni muodosti 63 prosenttia ja hengityselinsairauksien hoitoon tarkoitetuista

lääkkeistä myydyimpiä valmisteita olivat nenän limakalvojen turvotukseen ja hoitoon tarkoitetut valmisteet (27 prosenttia vähittäismyynnistä).

4.2.3 Apteekkien toimittamat lääkemääräykset

Suomalaisista apteekeista (n = 626) toimitettiin 67,29 miljoonaa lääkemääräystä vuonna 2020 (**taulukko 3**). Lääkemääräyksistä noin 61,04 miljoonaa toimitettiin yksityisistä apteekeista ja niiden sivuapteekeista (n = 624). Yliopistojen apteekkien (n = 2) toimittamien lääkemääräysten osuus oli 6,25 miljoonaa lääkemääräystä, mikä on noin 9 prosenttia kaikista lääkemääräyksistä. Lukuun sisältyvät myös eurooppalaisilla lääkemääräyksillä toimitetut lääkkeet ja verkkopalvelun kautta toimitetut lääkemääräykset. Käytännössä tämä tarkoitti 12 lääkemääräystä jokaista suomalaista kohden ja 1817 lääkemääräystä jokaista Suomessa toiminutta lääkkeen määrääjää kohden (11).

Taulukko 3. Apteekkien toimittamat lääkemääräykset vuosina 2017–2020 (n = 626, miljoonaa kappaletta).

Apteekkien toimittamat lääkemääräykset (milj. kpl)	2017	2018	2019	2020
Yksityiset apteekit	55,16	57,14	59,37	61,04
Yliopistojen apteekit	6,09	6,16	6,30	6,25
Yhteensä	61,25	63,30	65,67	67,29

Edelliseen vuoteen verrattuna toimitettujen lääkemääräysten lukumäärä kasvoi 2,4 prosenttia. Vuosina 2017–2020 toimitettujen lääkemääräysten lukumäärä on noussut 6 miljoonalla eli lähes 10 prosenttia.

Apteekkikohtaisesti toimitettujen lääkemääräysten lukumäärä kuvastaa apteekin kokoa. Vuonna 2020 yksityisistä apteekeista toimitettiin keskimäärin 76 300 lääkemääräystä jokaista yksittäistä apteekkitoimipistettä kohden (n = 800) ja keskimäärin 97 821 lääkemääräystä jokaista yksityistä apteekkia kohden (n = 624). Apteekkitoimipisteillä tarkoitetaan tässä yhteydessä apteekkeja ja sivuapteekkeja omina yksiköinä. Apteekkikäsitteellä tarkoitetaan puolestaan apteekin ja sivuapteekin muodostamaa yhtä yksikköä.

4.2.4 Reseptilääkkeiden kustannukset

Reseptilääkkeiden kustannukset katetaan lääkkeiden käyttäjien maksamalla omavastuulla ja sairausvakuutuksesta maksettavilla korvauksilla korvausjärjestelmään kuuluvien reseptilääkkeiden osalta. Korvausjärjestelmään kuulumattomien lääkkeiden kustannukset lääkkeen käyttäjä maksaa kokonaisuudessaan itse. Lisäksi joissakin tapauksissa reseptilääkkeiden kustannuksia maksetaan toimeentulotuesta.

Laki sähköisestä lääkemääräyksestä on velvoittanut vuoden 2017 alusta lähtien lääkkeen määrääjää määräämään ja allekirjoittamaan kaikki reseptit sähköisesti. Lisäksi teknisen syyn takia paperireseptillä tai puhelimitse määrätyt lääkkeet muutetaan apteekissa sähköisiksi ja tallennetaan Reseptikeskukseen. Kaikilla apteekeilla on pääsy Kannan Reseptikeskukseen ja sähköisellä lääkemääräyksellä lääkkeet voidaan toimittaa mistä tahansa Suomen apteekista. Reseptikeskukseen tallentuvat kaikkien sähköisellä lääkemääräyksellä apteekista toimitettujen lääkkeiden tiedot riippumatta lääkkeen korvattavuudesta (sisältää myös ei

korvattavien lääkkeiden toimitukset). Lääkemääräyksen toimitus on asiakirja, joka kertoo tietoja siitä, mitä apteekki on asiakkaalle toimittanut. Asiakirjaan sisältyy aina tietyt pakolliset tiedot, muun muassa lääkkeen kustannukset, jotka koostuvat lääkepakkausten hinnasta ja apteekin toimitusmaksusta. Kustannuksista ei ole vähennetty mahdollista sairausvakuutuskorvauksen osuutta.

Apteekeista toimitettujen reseptilääkkeiden kustannuksia vuosina 2018–2020 on tarkasteltu **taulukossa 4** Kannan Reseptikeskuksen aineiston perusteella (12). Apteekeista sähköisellä lääkemääräyksellä toimitettavien lääkkeiden toimitusmäärät ja niiden kustannukset ovat kasvaneet vuosittain noin 2–4 prosenttia. Sähköisten lääkemääräyksen toimitusmäärien ja kustannusten vaihtelu on merkittävää ja ne heijastavat apteekkien kokoeroja samalla tavalla kuin liikevaihto. Apteekkikohtaisen toimitusten keskekustannusten vaihteluväli vuonna 2020 oli 13,68–95,19 euroa, joka kuvastaa apteekkien heterogeenisyyttä ja apteekkien asiakaskunnan erilaisuutta. Tähän voi vaikuttaa muun muassa väestön sairastavuus sekä harvinaislääkkeiden että muiden kalliiden lääkehoitojen käyttö. Kuitenkin toimituskohtainen keskimääräinen kustannus on pysynyt vuosien 2018–2020 aikana samalla tasolla.

Taulukko 4. Kannan sähköisten lääkemääräysten rekisterin mukaiset apteekkien toimittamat lääkemääräykset sekä lääkemääräysten toimittamisen kustannukset vuosina 2018–2020.

	2020	2019	2018
Apteekkien määrä aineistossa^b	626	623	618
Lääkemääräysten toimitukset vuodessa, kpl			
Kaikki apteekit, yhteensä	66 451 101	65 390 448	62 733 721
Minimi	16 433	1 346	3 302
Maksimi ^a	778 155	621 225	437 739
Mediaani	84 028	82 796	80 032
Keskiarvo ^b	106 152	104 961	101 511
Lääkemääräysten toimitusten kokonaiskustannukset vuodessa, 1000 euroa			
Kaikki apteekit, yhteensä	2 526 246	2 473 020	2 374 222
Minimi	470	57	111
Maksimi ^a	18 611	20 997	19 425
Mediaani	3 258	3 108	3 000
Keskiarvo ^b	4 036	3 970	3 829
Toimituskohtainen keskekustannus, euroa			
Kaikkien apteekkien keskiarvo	38,02	37,82	37,85
Minimi	13,68	12,35	12,50
Maksimi	95,19	93,55	89,73
Mediaani	39,04	39,01	39,29
Apteekkikohtaisten keskiarvojen keskiarvo	38,73	38,51	38,60

^a Tiedoista poistettu Helsingin yliopiston apteekki. ^b Kaikki Suomen apteekit.

5 Yleiskuva apteekkien kannattavuudesta

Riittävä liikevaihto ja tarkoituksenmukainen kustannusrakenne ovat kannattavan yritystoiminnan edellytyksenä (14). Tässä tilinpäätösanalyysissä apteekkien liiketuloksen riittävyttä on tarkasteltu absoluuttisesti, jolloin kannattavuutta mitataan tuottojen ja kulujen välisenä erotuksena. Lisäksi tunnuslukuja on suhteutettu apteekin liikevaihtoon.

Eryisesti liikevoittoa tarkasteltaessa on hyvä ottaa huomioon, että apteekin liiketulos sisältää apteekkarin palkan, liiketoiminnan riskin sekä oman pääoman tuoton. Näiden erien kustannuksen määrittämiseksi ei ole olemassa yksikäsitteisiä raja-arvoja, jotka tarkasti mahdollistaisivat sen laskemisen, missä vaiheessa apteekkitoiminta muuttuu kannattavasta kannattamattomaksi. Tässä tilinpäätösanalyysissä asian merkitystä on kuitenkin arvioitu erisuuruisten laskennallisten palkkakoikaisujen kautta.

Apteekkien tilinpäätösanalyysissä käsitellyt taloustiedot perustuvat pääosin sähköisen lomakkeen ”Liiketoiminnan tilastotiedot” -osiossa kysytyihin tietoihin. Nämä tiedot kuvaavat kutakin yksityistä apteekkia kokonaisuutena sisältäen pääapteekin sekä mahdollisten sivuapteekkien, palvelupisteiden ja verkkopalvelun tiedot. Yliopiston apteekkien taloutta on käsitelty omassa luvussaan niiden julkisesti raportoimien tilinpäätöstiетоjen perusteella.

5.1 Liikevaihto

Liikevaihdoksi luetaan kirjanpitolain (1336/1997) mukaan tuotteiden ja palveluiden myynnistä saadut tuotot, joista on vähennetty myönnetty alennukset, arvonlisävero ja muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot.

Apteekkien liikevaihto koostuu lääkkeiden, elintarvikkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myynnistä, lääkemyynnistä laitoksille, sopimusvalmistuksesta, farmaseuttisten palveluiden myynnistä sekä tax free -myynnistä. Tässä tilinpäätösanalyysissä lääkemyyntiin on yhdistetty myös sopimusvalmistus, lääkemyynti laitoksille sekä nikotiinikorvausvalmisteiden myynti. Elintarvikkeiden myynti on puolestaan yhdistetty yleisten kauppatavaroiden myyntiin. Lisäksi sivuapteekkien liikevaihto on yhdistetty pääapteekin liikevaihtoon. Tässä käsiteltävä liikevaihto sisältää myös apteekkiveron.

Aineiston apteekkien arvonlisäveroton kokonaisliikevaihto sekä arvonlisäverollisen lääkemyynnin ja yleisten kauppatavaroiden myynnin arvo vuosina 2017–2020 eri liikevaihtoryhmissä on kuvattu **liitteissä 1–3**. Tarkasteltavat apteekit (n = 586–614) eivät välttämättä ole samoja tarkastelujakson kaikkina vuosina. Vaikka aineistot eivät ole täysin yhtäläiset, voidaan niitä vertaamalla kuitenkin arvioida liikevaihdon ja myynnin ajallista kehitystä sekä muutosten nopeutta.

5.1.1 Liikevaihdon kehitys

Aineiston apteekkien (n = 614) keskimääräinen arvonlisäveroton liikevaihto vuonna 2020 oli lähemmäs 4,2 miljoonaa euroa ja mediaani noin 3,7 miljoonaa euroa (**liite 1**). Vuoteen 2019 verrattuna liikevaihdon keskiarvo oli kasvanut lähes 2 prosenttia, kun taas tarkastelujakson alkuun eli vuoteen 2017 verrattuna kasvua oli 9 prosenttia (319 miljoonaa euroa). Apteekkien

keskimääräisen liikevaihdon kasvu selittyy muun muassa sillä, että apteekkien määrä ei ole kasvanut merkittävästi vuosina 2017–2020.

Yksityiset apteekit ovat kuitenkin keskenään hyvin erilaisia. Vuonna 2020 pienimmän liikevaihtoryhmän liikevaihdon keskiarvo oli 1,1 miljoonaa euroa, kun taas suurimman liikevaihtoryhmän liikevaihdon keskiarvo oli yli kymmenen miljoonaa euroa (**kuvio 2**).

Kuvio 2. Yksityisten apteekkien liikevaihdon keskiarvo liikevaihtoryhmittäin vuonna 2020 (miljoonaa euroa, n = 614)

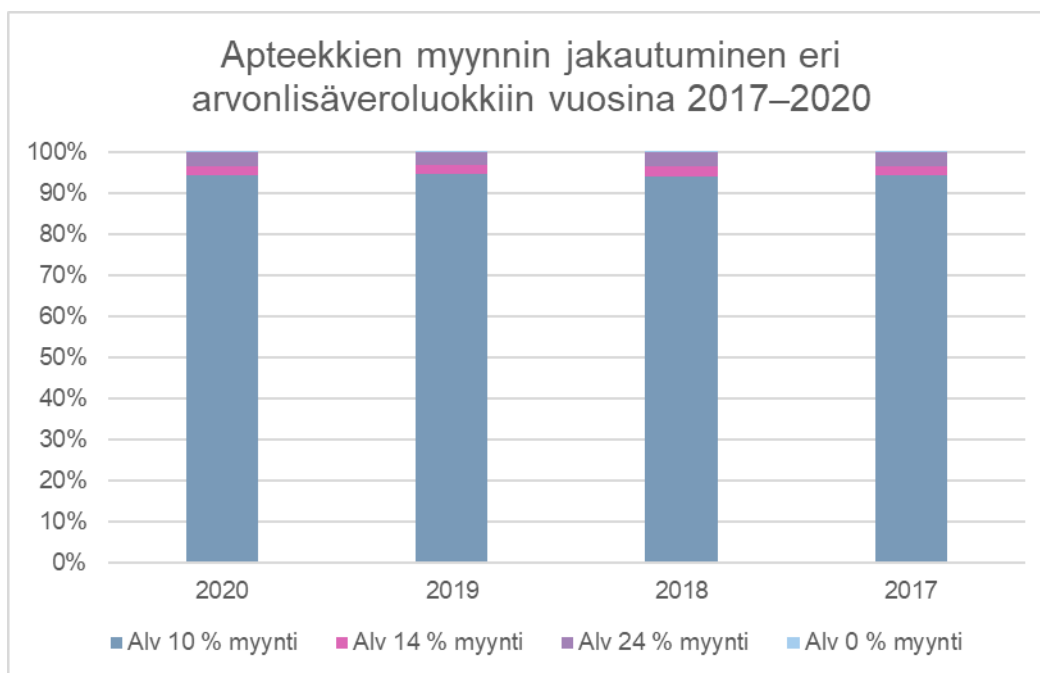
Kaksi suurinta liikevaihtoryhmää muodostivat apteekkien lukumäärän (n = 180) mukaan tarkasteltuna 29 prosenttia aineiston apteekeista (**taulukko 5**). Kokonaisliikevaihdon perusteella kahteen suurimpaan liikevaihtoryhmään lukeutuvien apteekkien osuus oli 51 prosenttia aineiston apteekkien yhteenlasketusta liikevaihdosta. Puolestaan neljään pienimpään liikevaihtoluokkaan kuuluvat apteekit muodostivat kokonaisliikevaihdon perusteella 12 prosenttia apteekkien yhteenlasketusta liikevaihdosta.

Taulukko 5. Yksityiset apteekit liikevaihtoryhmittäin vuonna 2020 (n = 614).

Liikevaihtoryhmä, miljoonaa euroa	Apteekkien lukumäärä	Liikevaihdon summa, euroa	Osuus liikevaihdosta, %	Liikevaihdon keskiarvo, euroa
< 1,3	18	19 626 617	1	1 090 368
1,3–1,7	52	76 612 818	3	1 473 323
1,7–2,1	50	95 871 350	4	1 917 427
2,1–2,5	53	121 899 178	4	2 299 984
2,5–2,9	51	137 457 853	5	2 695 252
2,9–3,4	55	172 788 217	7	3 141 603
3,4–4,0	63	233 538 822	9	3 706 965

Liikevaihtoryhmä, miljoonaa euroa	Apteekkien lukumäärä	Liikevaihdon summa, euroa	Osuus liikevaihdosta, %	Liikevaihdon keskiarvo, euroa
4,0–5,0	92	411 304 056	16	4 470 696
5,0–7,5	132	783 266 350	31	5 933 836
> 7,5	48	502 051 220	20	10 459 400
Yhteensä	614	2 554 416 481	100	4 160 287

Apteekkien myynnin rakenne säilyi tarkastelujakson 2017–2020 aikana hyvin yhtäläisenä (**kuvio 3**). Apteekkien arvonlisäverottomasta kokonaisliikevaihdosta suurin osa muodostui 10 prosentin arvonlisäverokannasta eli lääkkeiden myynnistä (94 %). Elintarvikkeiden ja ravintolisien (alv 14 %) osuus oli noin 2,2 prosenttia ja muiden yleisten kauppatavaroiden osuus (alv 24 %) 3,5 prosenttia kokonaisliikevaihdosta. Nollaveroluokan myynnin osuus oli joitakin prosentin kymmenyksiä vuosittain.

Kuvio 3. Apteekkien myynnin jakautuminen eri arvonlisäveroluokkiin vuosina 2017–2020.

5.1.2 Lääkemyynti

Vuonna 2020 aineiston apteekkien arvonlisäverollisen lääkemyynnin keskiarvo oli 4,3 miljoonaa euroa ja mediaani 3,8 miljoonaa euroa (**liite 2**). Vuoteen 2019 verrattuna apteekkien keskimääräinen lääkemyynti oli kasvanut 1,5 prosenttia ja tarkastelujakson alkuun, eli vuoteen 2017 verrattuna noin 9 prosenttia. Lääkemyynnin kasvua selittää osaltaan lääkkeiden käytön lisääntyminen ikääntyvässä väestössä sekä terveydenhuollon avohuoltopainoitteisuuden vahvistuminen. Lisäksi uusien kalliiden lääkkeiden suhteellinen osuus lääkemyynnistä on kasvanut.

Lääkkeiden myynti muodosti valtaosan, 94 prosenttia apteekkien kokonaismyynnistä vuonna 2020. Edelliseen vuoteen verrattuna lääkemyynti kasvoi suhteellisesti tarkasteltuna eniten

toiseksi pienimmässä liikevaihtoryhmässä (6,2 prosenttia), kun taas pienimmässä liikevaihtoryhmässä lääkemyynti väheni noin 7 prosenttia. Kahdessa suurimmassa liikevaihtoryhmässä lääkemyynti kasvoi 0,4–1,4 prosenttia, mikä on vähemmän kuin vuonna 2019, jolloin kasvua oli jopa 4,2–5,2 prosenttia.

5.1.3 Farmaseuttiset palvelut

Apteekissa ja sivuapteekissa voidaan harjoittaa varsinaisen apteekkitoiminnan lisäksi myös terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ja sairauksien ehkäisyyn liittyvää palvelutoimintaa (Läkelaki 395/1987). Toiminnan tarkoituksena ei kuitenkaan saa olla lääkkeiden käytön tarpeeton lisääminen, eikä palvelutoiminta saa haitata lääkkeiden toimittamista tai lääkkeisiin liittyvää neuvontaa.

Farmaseuttisia palveluita ovat esimerkiksi apteekkien lakisääteiset maksuttomat tehtävät kuten lääke- ja hintaneuvonta sekä yhteisvaikutusten tarkastaminen, mutta nämä eivät luonnollisesti näy apteekkien liikevaihdossa. Farmaseuttisia palveluita ovat yhtä lailla lääkehoidon eri tasoiset arvioinnit, astma- ja diabetespalvelu, inhalaatiohoidon tarkistus ja lääkkeiden annosjakelu. Edellä mainitut palvelut ovat yleensä maksullisia.

Farmaseuttisia palveluita on Suomessa tarjolla laajalti, mutta ne eivät ole toistaiseksi vakiintuneet käyttöön, eikä niille tällöin kerry myöskään liikevaihtoa. Vuonna 2020 farmaseuttisten palveluiden liikevaihtoa ilmoitti 100 apteekkaria. Liikevaihtoa ilmoitettiin kokonaisuudessaan 86 257 euron edestä, mikä oli merkittävästi vähemmän kuin vuonna 2019 (273 354 euroa). Farmaseuttisten palveluiden liikevaihdon keskiarvo oli 863 euroa (2 603 euroa vuonna 2019) ja mediaani 235 euroa (315 euroa vuonna 2019).

Fimea on pyytänyt apteekkeja ilmoittamaan farmaseuttisten palveluiden liikevaihdon vuodesta 2017 lähtien. Liikevaihdon ilmoittaneiden määrä ja ilmoitetut luvut kasvoivat aina vuoteen 2020 asti, mutta ilmeisesti vuonna 2020 alkanut pandemia on vaikuttanut merkittävästi farmaseuttisten palveluiden käyttöön, joita perinteisesti on tarjottu enemmän kasvokkain ja lähipalveluna kuin etäpalveluna.

5.1.4 Verkkopalvelu

Apteekin verkkopalvelulla tarkoitetaan apteekin palveluiden myyntiä asiakkaalle internetissä tehdyn tilauksen perusteella (Läkelaki 395/1987). Lääkkeiden myynti verkkopalvelun kautta on ollut sallittua helmikuusta 2011 lähtien. Fimea on pyytänyt apteekkeja ilmoittamaan verkkopalvelun liikevaihdon vuodesta 2017 lähtien.

Yksityisistä apteekeista 152 ilmoitti verkkopalvelun liikevaihtotietoja vuonna 2020, mikä on lähes puolet enemmän kuin edellisellä vuonna. Verkkopalvelun liikevaihto oli noin puoli prosenttia verkkopalvelun liikevaihtotietoja ilmoittaneiden apteekkien kokonaisliikevaihdosta. Osalla apteekeista oli verkkopalvelu, mutta sille ei ollut kertynyt liikevaihtoa tai sen osalta ei ollut ilmoitettu tarvittavia liikevaihtotietoja vuoden 2020 aikana.

Vuonna 2020 yksityisten apteekkien verkkopalveluiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 3,5 miljoonaa euroa, liikevaihdon keskiarvon ollessa 23 419 euroa. Liikevaihdon mediaani oli kuitenkin 4 310 euroa, mikä kuvastaa verkkopalvelun tarjoajien välisiä eroja ja käytön suurta vaihtelua Suomessa. Pienin ilmoitettu yksityisen apteekin verkkopalvelun liikevaihto oli 1,6 euroa ja suurin 375 910 euroa.

Lääkemyynnin osuus verkkopalveluiden liikevaihdosta vuonna 2020 oli 70 prosenttia, mikä on 25 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Vuonna 2020 verkkopalvelun lääkemyynnin keskiarvo oli 16 466 euroa ja mediaani 473 euroa. Verkkopalveluiden lääkemyynnistä 60 prosenttia oli itsehoitolääkkeiden myyntiä. Lääkkeiden myynti verkkopalvelun kautta näyttää olevan kasvusuunnassa aivan kuten apteekkien verkkopalvelun taloudellinen merkityskin.

Verkkopalvelun myynnissä korostuu kivijalka-apteekkia enemmän yleisten kauppatavaroiden myynti. Verkkopalvelun kautta hankitaan esimerkiksi intiimituotteita ja sellaisia valmisteita, joiden toimittamisen yhteydessä asiakas haluaa erityisesti varmistaa, että keskustelu henkilökohtaisista asioista voidaan käydä ulkopuolisten kuulematta. Apteekissa paikan päällä asioidessa yksityisyyden suoja on koettu jossain määrin puutteelliseksi, mutta verkkopalvelussa tätä ongelmaa ei ole (15).

5.1.5 Yleisten kauppatavaroiden myynti

Aineiston apteekkien yleisten kauppatavaroiden arvonlisäverollisen myynnin keskiarvo vuonna 2020 oli noin 286 000 euroa ja mediaani 211 000 euroa (**liite 3**). Yleisten kauppatavaroiden myynti muodosti aikaisempien vuosien tapaan noin kuusi prosenttia yksityisten apteekkien arvonlisäverottomasta kokonaisliikevaihdosta. Yleisiksi kauppatavaroiksi luetaan tässä tarkastelussa 24 ja 14 prosentin arvonlisäverokannan mukaiset valmisteet.

Yleisten kauppatavaroiden myynnin keskiarvo kasvoi lähemmäs 9 prosenttia vuoteen 2019 verrattuna. Keskimääräisissä liikevaihdossa oli havaittavissa kasvua kaikissa liikevaihtoryhmissä vuonna 2020. Toiseksi pienimmässä liikevaihtoryhmässä kasvua oli suhteellisesti eniten (18 prosenttia) ja vähiten (0,2 prosenttia) kolmanneksi suurimmassa liikevaihtoryhmässä. Vuosien 2017–2020 aikana yleisten kauppatavaroiden myynnin keskiarvo on noussut reilun kymmenen prosenttiyksikön verran. Yleisten kauppatavaroiden myynnin kehitykseen vaikuttaa myös se, että liikevaihdon kasvaessa niiden myynti siirretään usein apteekin yhteydessä toimivalle osakeyhtiölle. Apteekkien yhteydessä toimivia yhtiöitä tarkastellaan luvussa 6.

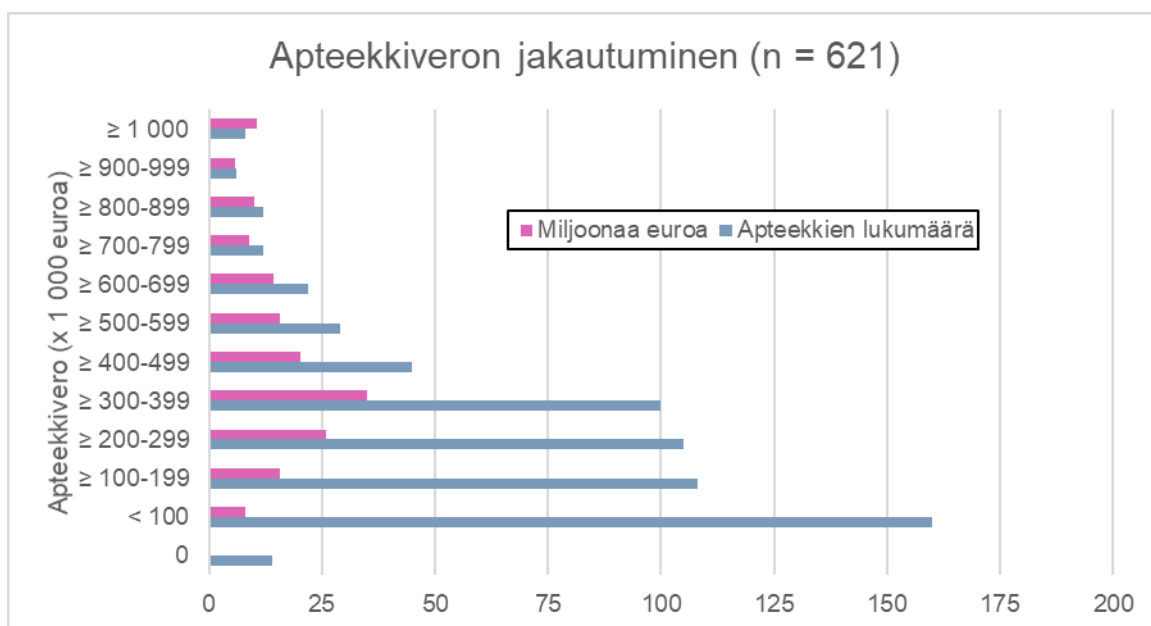
5.1.6 Nollaveroluokka

Lääkkeiden ja yleisten kauppatavaroiden lisäksi apteekkien liikevaihdossa voi olla mukana arvonlisäverotonta myyntiä. Tällaista myyntiä ovat esimerkiksi tax free -myynti ja apteekkarin omat ostot 850 euron rajaan asti. Vuonna 2020 nollaveroluokan myyntiä oli aineiston apteekeissa 2,3 miljoonan euron arvosta, mikä on yli miljoonan vähemmän kuin vuonna 2019. Nollaveroluokan osuus aineiston apteekkien arvonlisäverottomasta kokonaisliikevaihdosta oli 0,09 prosenttia.

5.1.7 Apteekkivero

Verovuotta 2020 koskevaa apteekkiveroa tilitettiin valtiolle 196 miljoonaa euroa (16). Aineiston yksityisten apteekkien (n = 621) osuus kokonaiskertymästä oli liki 170 miljoonaa euroa. Yksityisten apteekkien apteekkivero vuonna 2020 oli keskimäärin 274 000 euroa ja mediaani noin 225 000 euroa. Aineiston apteekeista 14 ei maksanut apteekkiveroa lainkaan ja suurin maksettu apteekkivero oli 2 miljoonaa euroa.

Aineiston yksityisten apteekkien tilittämän apteekkiveron jakautuminen apteekkiveron suuruuden ja apteekkien lukumäärän mukaan vuonna 2020 on esitetty **kuviossa 4**. Lukumääräisesti tarkasteltuna alle kolmannes (n = 174) aineiston yksityisistä apteekteista tilitti apteekkiveroa alle 100 000 euroa. Lähes puolet aineiston apteekteista (n = 282) tilitti apteekkiveroa korkeintaan 200 000 euroa ja euromääräisesti tarkasteltuna näiden apteekkien osuus aineiston apteekkien apteekkiverokertymästä oli vain 14 prosenttia. Ne apteekit, joiden tilittämä apteekkivero oli 300 000–399 000 euron välillä, kerryttivät eniten euromääräisesti yhteenlaskettua apteekkiverokertymää (35,1 miljoonaa euroa).

Kuvio 4. Apteekkiveron jakautuminen yksityisten apteekkien kesken vuonna 2020 (n = 621).

Aineiston apteekkien apteekkiveroa käsittelevissä luvuissa on huomioitu myös ne yksityiset apteekit, jotka on perustettu vuonna 2020 sekä ne apteekit, joiden liikevaihtotietoihin liittyy epäselvyyksiä. Apteekkiveroa koskeissa luvuissa ei ole huomioitu Ahvenanmaan ja yliopiston apteekkien tietoja.

5.2 Myyntikate

Myyntikate osoittaa sen, kuinka paljon yritykselle jää myyntituotoista myyntiä vastaavien tavaraostojen vähentämisen jälkeen (14). Nykylainsäädännön mukaan myyntikatteita ei esitetä virallisessa tuloslaskelmassa, mutta myyntikatetarkastelusta voi kuitenkin olla hyötyä esimerkiksi lääketaksan muutosten vaikutuksia tai muutostarpeita arvioitaessa.

Lääkkeen vähittäismyyntihinta ja apteekin osuus lääkkeen hinnasta määräytyy Valtioneuvoston lääketaksa-asetuksen mukaisesti (713/2013). Lääketaksa on regressiivinen, jolloin apteekin saama myyntikate pienenee suhteellisesti lääkkeen hinnan kasvaessa. Koska lääkemyynti muodostaa noin 94 prosenttia apteekkien kokonaismyynnistä, on apteekkien myyntikate näin ollen suurelta osin säänneltyä. Reseptilääkkeiden myyntikate on erilaisen laskentakaavan takia itsehoitolääkkeiden myyntikatetta pienempi.

Apteekkien kirjanpidossa on yleensä tarkasteltu kahta myyntikatelukua. Myyntikate 1 on saatu vähentämällä liikevaihdosta välittömästi myytävään valmisteeseen, useimmiten

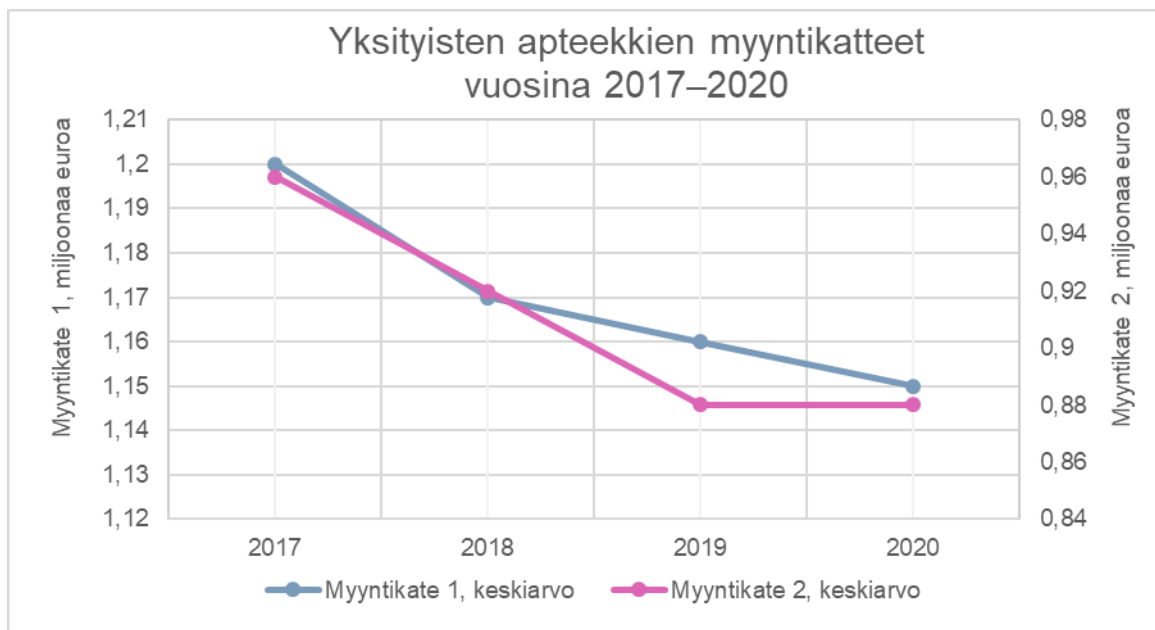
lääkkeeseen liittyvät kustannukset kuten tavaraostot. Myyntikate 2:ssa on tämän lisäksi otettu huomioon apteekkivero (aikaisemmin apteekkimaksu).

Aineiston apteekkien vuoden 2020 myyntikatetiedot liikevaihtoryhmittäin on kuvattu **taulukossa 6**. Yksityisten apteekkien keskimääräinen myyntikate 1 oli 1,15 miljoonaa euroa ja apteekkiveron huomioiva keskimääräinen myyntikate 2 noin 878 000 euroa. Aineiston yksityisten apteekkien keskimääräinen myyntikateprosentti 1 oli 27,7 prosenttia ja keskimääräinen myyntikateprosentti 2 puolestaan 21,1 prosenttia.

Taulukko 6. Aineiston apteekkien myyntikatetiedot vuonna 2020 liikevaihtoryhmittäin tarkasteltuna (n = 614).

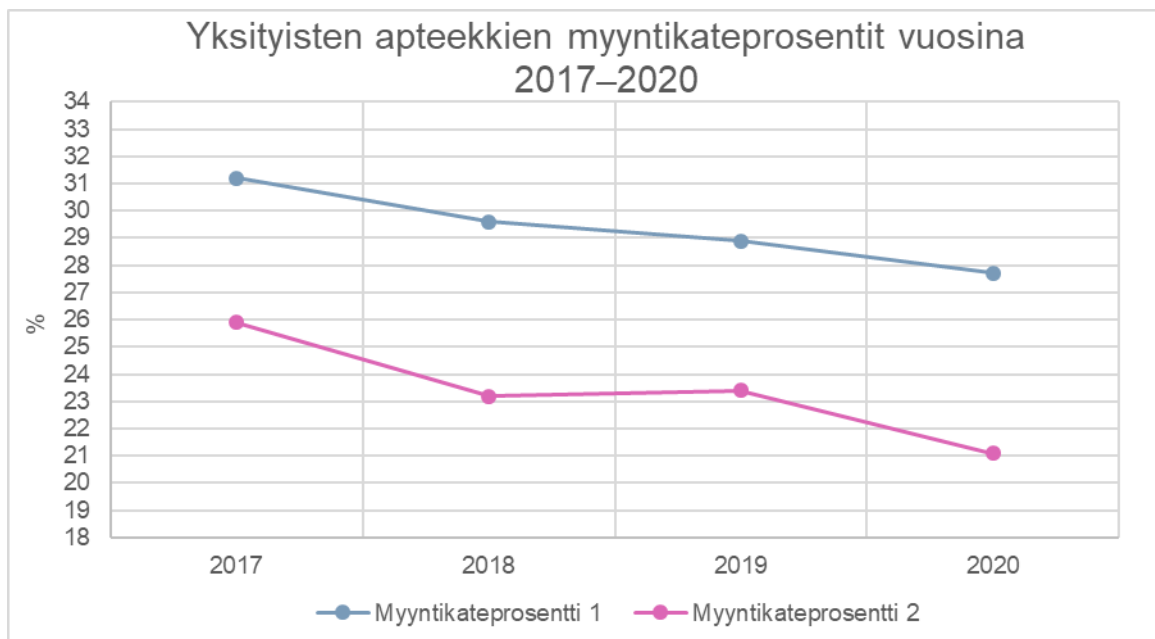
Liikevaihto, miljoonaa euroa	Apteekkien lukumäärä	Myyntikate 1			Myyntikate 2		
		Keskiarvo, euroa	Mediaani, euroa	Myyntikateprosentti	Keskiarvo, euroa	Mediaani, euroa	Myyntikateprosentti
< 1,3	18	319 199	321 387	29,27	303 404	311 487	27,83
1,3–1,7	52	416 348	415 553	28,26	386 410	385 260	26,23
1,7–2,1	50	556 841	559 102	29,04	501 868	505 591	26,17
2,1–2,5	53	563 900	662 168	24,52	482 210	573 712	20,97
2,5–2,9	51	773 852	784 296	28,71	648 875	667 017	24,07
2,9–3,4	55	893 384	901 404	28,44	727 273	716 751	23,15
3,4–4,0	63	1 034 693	1 038 939	27,91	802 117	808 231	21,64
4,0–5,0	92	1 293 985	1 266 885	28,94	991 216	960 251	22,17
5,0–7,5	132	1 664 430	1 641 360	28,05	1 210 021	1 210 450	20,39
> 7,5	48	2 705 610	2 542 407	25,87	1 839 261	1 732 262	17,58
Yhteensä	614	1 152 334	1 032 585	27,70	877 899	797 634	21,10

Yksityisten apteekkien euromääräisissä myyntikatteissa 1 ja 2 on havaittavissa laskeva trendi tarkastelujakson aikana (**kuvio 5**). Keskimääräinen myyntikate 1 laski tarkastelujakson aikana noin 4 prosenttia ja keskimääräinen myyntikate 2 yli 8 prosenttia. Selittävinä tekijöinä myyntikatteiden laskuun voivat olla suhteellisesti pienempikatteisten kalliiden lääkkeiden myynnin osuuden kasvaminen ja myynnin kasvusta aiheutunut apteekkiveron kasvu. Apteekkien kautta myydään nykyään enenevässä määrin biologisia lääkkeitä ja sellaisia kalliita lääkkeitä, joita on aikaisemmin käytetty ainoastaan sairaalahoidossa. Kalliiden lääkkeiden myynnillä saattaa olla lääketaksan regressiivisen rakenteen ja apteekkiveron progressiivisuuden takia merkittäviä vaikutuksia apteekin tulonmuodostukseen.

Kuvio 5. Yksityisten apteekkien euromääräiset myyntikatteet 1 ja 2 vuosina 2017–2020 (keskiarvo, miljoonaa euroa).

Myös myyntikateprosentit 1 ja 2 ovat laskeneet tarkastelujaksolla (**kuvio 6**). Myyntikatteen 1 osalta myyntikateprosentti on laskenut noin 11 prosenttia ja myyntikatteen 2 osalta lähes 19 prosenttia tarkastelujakson alkuun verrattuna. Vuonna 2020 myyntikateprosentti 1 oli 3,5 prosenttiyksikköä ja myyntikateprosentti 2 liki 5 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2017. Apteekkiveron jälkeinen myyntikateprosentti 2 vaihtelee apteekin lääkemyynnin ja tämän perusteella määräytyvän apteekkiveron suuruuden mukaan. Myyntikateprosentit ovat suurempia pienillä apteekeilla kuin suurilla apteekeilla (**taulukko 6**). Tällä mekanismilla on tarkoitus tukea pienten apteekkien elinkelpoisuutta. Lääkelain (385/1987) mukaan yksittäisen lääkevalmisteen myyntikate voi olla pienempi kuin apteekkiverolain (770/2016) mukaan määräytyvä apteekkivero.

Kuvio 6. Yksityisten apteekkien myyntikateprosentit 1 ja 2 vuosina 2017–2020.

Apteekkien myyntikatetietojen vertailua hankaloittaa kuitenkin se, että sellaisilla apteekeilla, joilla ei ole osakeyhtiötä, myyntikatteen laskennassa ovat mukana myös yleisten kauppatarvikkeiden myynti ja puolestaan apteekeilla, joilla on osakeyhtiö, myyntikate kuvastaa lähinnä lääkkeiden myyntikatetta, sillä yleisten kauppatarvikkeiden myynti tapahtuu osakeyhtiön puolella. Tämä ilmiö selittää osaltaan sitä, miksi liikevaihdoltaan suurilla apteekeilla myyntikateprosentit ovat pienempiä kuin liikevaihdoltaan pienillä apteekeilla.

5.3 Liikevoitto (-tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja

Liikevoitto ilmaisee yrityksen liiketoiminnan tuloksen ennen korkoja, tilinpäätössiirtoja ja veroja (Kirjanpitoasetus 1752/2015). Apteekkien kohdalla liikevoitossa on tämän lisäksi mukana myös apteekkarin palkka.

Aineiston apteekkien (n = 552, yksityiset apteekit ilman omistajanvaihdoksia) vuoden 2020 keskimääräinen liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli 249 253 euroa ja mediaani 224 637 euroa (**liite 4**). Edelliseen vuoteen verrattuna liikevoiton keskiarvo kasvoi 1,1 prosenttia. Tarkastelujakson alkuun eli vuoteen 2017 verrattuna, liikevoiton keskiarvo kuitenkin laski liki 4 prosenttia. Eri vuosien tunnuslukujen vertailussa on otettava huomioon se, että aineiston apteekit ja määrä (n = 525–552) vaihtelevat vuosittain omistajavaihdosten takia.

Liikevoitto (-tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja vaihteli aineiston apteekeissa - 329 261 –1 096 692 euron välillä. Liikevaihtoryhmäkohtaisten liikevoittojen (-tappioiden) minimien ja maksimien perusteella on havaittavissa, että apteekit ovat hyvin heterogeenisiä sekä kokonaisuudessaan että liikevaihtoryhmien sisällä. Yksittäisten apteekkien vaikutus keskiarvoon voi olla merkittävä etenkin sellaisissa liikevaihtoryhmissä, joissa apteekeja on vähän tai yksittäisen apteekin tappio on suuri.

5.3.1 Liikevoittoon (-tappioon) vaikuttavat tekijät

Apteekkien liikevoittoon vaikuttavia tekijöitä on tarkasteltu tässä yhteydessä vertaamalla aineiston apteekkien liiketoiminnan eri kulueriä suhteessa apteekkien liikevaihtoon (**taulukko 7**). Apteekkien liikevoittoon vaikuttavia kulueriä ovat palkat, henkilöstökulut, henkilöstövuokrauskulut, poistot ja toimitilavuokrat sekä muut liiketoiminnasta aiheutuvat kulut. Muutokset osuuksissa eivät kerro kuluerien keskimääräisestä kasvusta tai laskusta, vaan niiden osuuden muutoksista suhteessa liikevaihtoon. Apteekkien lukumäärä vaihtelee vuosittain, minkä takia luvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia keskenään. Kulueriä koskevat luvut mahdollistavat kuitenkin kehityssuunnan tarkastelun.

Vuonna 2020 palkkakulujen keskimääräinen osuus apteekkien liikevaihdosta oli 8,7 prosenttia. Henkilöstökulujen osuus oli puolestaan 11,2 prosenttia, sisältäen palkka- ja sivukulut. Henkilöstökustannusten osuus liikevaihdosta voi olla hyvinkin pieni sellaisissa apteekeissa, joissa apteekkarin oman työn osuus on suuri ja henkilökuntaa on vähän. Sekä palkkojen ja henkilöstökulujen osuus on laskenut vuosina 2017–2020. Syitä muutokseen voi olla useita. Kehityssuunta voi johtua esimerkiksi digitalisaation, robotiikan tai tehokkuuden lisääntymisestä, rekrytointivaikeuksista tai jonkinlaisesta farmaseuttipulasta.

Henkilöstökulujen laskua selittää osittain myös se, että henkilöstövuokraus on yleistynyt tarkastelujakson aikana. Henkilöstövuokrauskulujen osuus apteekkien liikevaihdosta oli noin 0,6 prosenttia vuonna 2020. Henkilöstövuokrauskuluja ilmoitti 68 prosenttia (n = 418) aineiston apteekeista. Vuodelta 2017 henkilöstövuokrauskuluja ilmoitti 380 apteekkia, vuonna 2018 hieman yli 400 apteekkia ja vuonna 2019 apteekeista 426 ilmoitti henkilöstövuokrauskuluja. Henkilöstövuokrausta käyttävien apteekkien määrä näyttäisi olevan nousussa tarkasteluajanjakosolla.

Toimitilavuokrien osuus apteekkien liikevaihdosta oli koko tarkastelujakson ajan noin 1,5 prosenttia ja liiketoiminnan muiden kulujen osuus oli 3,7–3,9 prosenttia liikevaihdosta. Osa liiketoiminnan muista kulueristä on säännöllisiä kuluja, kuten vakuutus-, sähkö- ja postikulut. Osa kuluista on kuitenkin sellaisia, jotka vaihtelevat apteekin taloustilanteen mukaan kuten mainonta-, markkinointi-, matka- ja koulutuskustannukset.

Taulukko 7. Aineiston apteekkien keskimääräisiä liiketoimintakuluja vuosilta 2017–2020 (n = 596–614).

Liiketoimintakulun keskimääräinen osuus liikevaihdosta, prosenttia	2017	2018	2019	2020
Apteekkien lukumäärä	596	608	613	614
Palkat	9,09	9,11	8,89	8,71
Henkilöstökulut (palkat + sivukulut)	11,97	11,76	11,40	11,21
Henkilöstövuokrauskulut	0,53	0,60	0,97	0,64
Poistot	0,78	0,76	0,77	0,87
Toimitilavuokrat	1,52	1,52	1,54	1,52
Muut liiketoimintakulut	3,81	3,75	3,72	3,94

5.3.2 Liikevoitto (-tappio) verojen jälkeen ja apteekkarin palkkaoikaisu

Eri yhtiömuotoja kohdellaan verotuksessa eri lailla. Apteekkitoimintaa harjoitetaan toiminimellä ja yhtiömuodosta johtuen apteekkari ei voi maksaa itselleen palkkaa. Tästä syystä apteekkarin palkka on mukana apteekin tuloksessa ja verotustiedoissa. Apteekin tulosta kohdellaan verotuksessa pääosin ansiotulona sen sijaan, että sen voisi saada pääomatuloksi. Osakeyhtiöillä on esimerkiksi mahdollista maksaa yrityksenä yhteisövero ja sen jälkeen jakaa osinkoja omistajille, mutta toiminimellä toimivalla apteekkarilla tätä mahdollisuutta ei ole.

Palkkaoikaisua suositellaan tilanteissa, joissa omistajan työpanos yrityksessä on mukana yrityksen tuloksessa ja työpanosta vastaavaa palkkaa ei ole esitelty tuloslaskelmassa kuluna (17). Käytännössä apteekkarit nostavat palkkansa yksityisottoina suoraan taseen omaa pääomaa veloittaen, jolloin tämä ei näy tuloslaskelmassa ollenkaan. Yksityisottojen rinnastaminen omistajan palkkaan ei tuota välttämättä oikeaa tulosta, koska yksityisottojen määrä on riippuvainen apteekin maksuvalmiudesta ja apteekkarin rahan tarpeesta eikä näin ollen ole samalla tavalla joka kuukausi toistuva kiinteä summa, kuin palkka on.

Apteekin tilinpäätöksessä esitetty tilikauden liikevoitto (-tappio) sisältää siis apteekin liiketoiminnan tuloksen lisäksi apteekkarin palkan. Apteekkarin palkkaoikaisun suuruudesta tai liiketoiminnan tuloksen ja apteekkarin palkan erottamisesta ei ole olemassa yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Tämän takia tässä tilinpäätösanalyysissä ilmiötä on tarkasteltu **esimerkeissä 1–3** usean eri palkkaoikaisun kautta vähentämällä apteekkien keskiarvotuloksesta erisuuruisia vuosiansioita (**taulukko 8**).

Esimerkki 1. Proviisorin mediaaniansio vuonna 2020 oli 4 576 euroa kuukaudessa (18). Oletus on, että yhden kuukauden palkka kattaa vuosilomakorvauksen ja vuorolisät.

$$13 \times 4576 \text{ €} = 59\,488 \text{ €} \approx 59\,000 \text{ €}$$

Esimerkki 2. Apteekkiproviisorin ylin taulukkopalkka vuonna 2020 oli 5 297 euroa kuukaudessa (19). Ylin taulukkopalkka edellyttää yli 8 vuoden työkokemusta. Oletus on, että apteekkarina toimivalla proviisorilla on palvelusvuosia ja vastuullisia tehtäviä enemmän kuin keskivertoproviisorilla. Arvio sisältää myös vuosilomakorvauksen ja vuorolisät.

$$13 \times 5\,297 \text{ €} = 68\,861 \text{ €} \approx 69\,000 \text{ €}$$

Esimerkki 3. Riski- ja investointilisän sisältävä vuosiansio perustuu apteekkiproviisorin ylimpään taulukkopalkkaan, vuosilomakorvaukseen, yritystoiminnan 20 prosentin riskilisään ja investointivaraan, sekä vuosilomasijaisen palkkaamiseen kuudeksi viikoksi. Apteekkarin investointipaineet ja yrittäjäriski eivät suhteellisesti katsottuna ole yhtä suuria kuin monella muulla alalla, mutta apteekkari kuitenkin vastaa yritystoiminnasta koko henkilökohtaisella omaisuudellaan toisin kuin osakeyhtiössä, jossa omistajan taloudellinen vastuu rajoittuu sijoitettuun pääomaan ja mahdollisiin vakuuksiin.

$$13 \times 5\,297 \text{ €} \times 20 \% + 1,5 \times 4\,576 \text{ €} \approx 89\,000 \text{ €}$$

Yksityisten apteekkareiden, joiden omistamalla apteekilla oli täysi tilikausi ilman omistajanvaihdosta (n = 552) verotettavat tulot vuonna 2020 olivat yhteensä 137,6 miljoonaa euroa (keskimäärin 249 000 euroa) ja voitto verojen jälkeen oli yhteensä 84,0 miljoonaa euroa. Laskennallinen veroprosentti näillä apteekkeilla oli 38,9 prosenttia. Aineiston apteekkien keskimääräinen palkkaoikaistu liikevoitto laskennallisten verojen jälkeen vaihteli 97 915–116 245 euron välillä vuonna 2020 (**taulukko 8**). Palkkaoikaistu liikevoitto verojen jälkeen on todellisuudessa jonkin verran laskennallisia arvoja pienempi, sillä apteekkareiden

vuosittaisessa verotuksessa tässä laskelmassa vähennetystä palkkakoikaisusta on myös maksettava tuloveroa kunkin apteekkarin henkilökohtaisen veroprosentin mukaan.

Taulukko 8. Apteekkien palkkakoikaistu liikevoitto vuoden 2020 aineistolla (n = 552).

	Esimerkki 1	Esimerkki 2	Esimerkki 3
Keskimääräinen liikevoitto ennen veroja, euroa	249 253	249 253	249 253
Palkkakoikaisu, euroa	59 000	69 000	89 000
Verot laskennallisella veroprosentilla, euroa	74 010	70 120	62 340
Keskimääräinen palkkakoikaistu liikevoitto verojen jälkeen, euroa	116 245	110 135	97 915

5.3.3 Liikevoiton (-tappion) jakautuminen

Mikäli aineiston apteekkeja tarkastellaan pelkästään liiketoiminnan kustannuksien kautta, oli aineistossa (n = 552) 16 tappiollista apteekkia vuonna 2020 (**taulukko 9**). Näiden apteekkien tulos ennen tilinpäätössiirtoja, veroja ja palkkakoikaisua oli negatiivinen. Tappiollisia apteekkeja oli aineistossa liki kolme prosenttia, mikä oli enemmän kuin vuosina 2018 (1,1 prosenttia) ja 2019 (2,0 prosenttia). Vuonna 2020 valtaosassa aineiston apteekkeista (97 prosenttia) liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja sekä ennen apteekkarin palkkakoikaisua oli suurempi kuin nolla.

Apteekin toiminnan voidaan katsoa olevan positiivista, kun apteekin tulos kattaa sekä aiheutuneet liiketoiminnan kustannukset, että apteekkarin palkkatulon. Vuonna 2020 oli 34 sellaista apteekkia, joiden liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli korkeintaan proviisorin mediaanipalkkaan perustuvan vuosiansion mukainen 59 000 euroa. Nämä apteekit muodostivat 6,2 prosenttia aineistosta. Näin ollen vuonna 2020 aineiston apteekkeista noin 94 prosentilla liiketulos ennen veroja ja tilinpäätössiirtoja oli enemmän kuin proviisorin mediaanivuosisansio apteekissa.

Vuonna 2020 aineistossa oli 41 sellaista apteekkia, joiden liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli korkeintaan proviisorin ylimpään taulukkopalkkaan perustuvan vuosiansion mukainen 69 000 euroa (7,5 prosenttia). Jos tätä vuosiansiotasoa pidetään vaihtoehtokustannuksen rajana, aineiston apteekkareista lähes 93 prosenttia ansaitsi enemmän apteekkarina kuin olisi ansainnut proviisorina vuonna 2020.

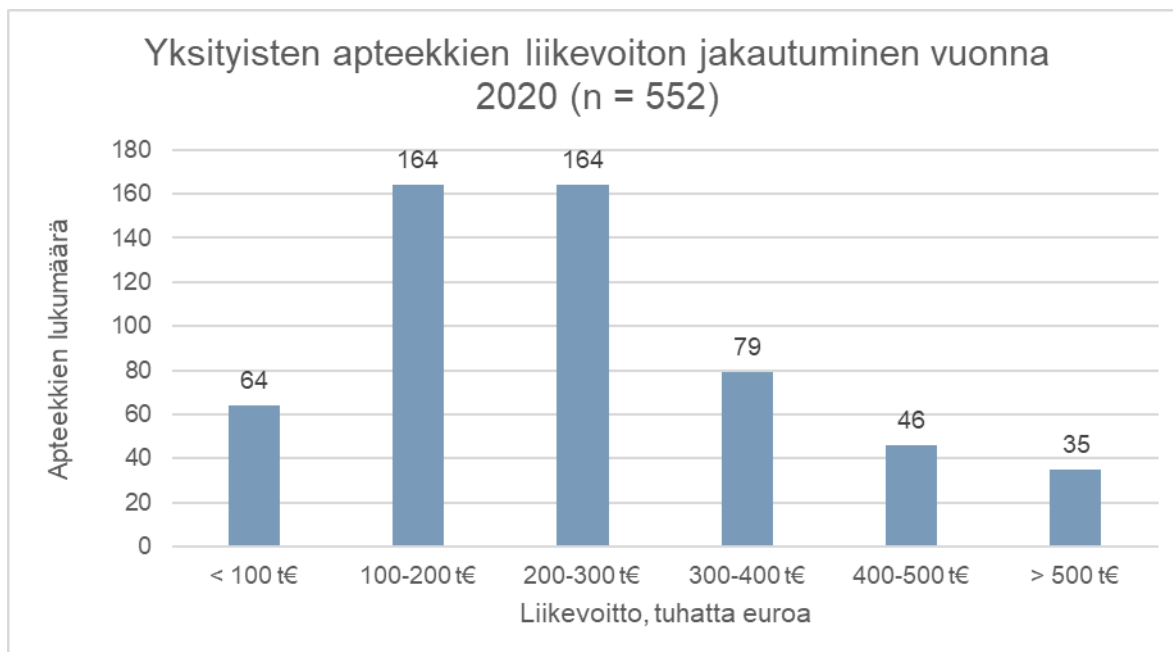
Kun vuosiansioissa otettiin huomioon myös 20 prosentin investointi- ja riskilisa, oli aineistossa 52 sellaista apteekkia, joiden liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli korkeintaan 89 000 euroa vuonna 2020 (9,5 prosenttia). Yli 90 prosentissa aineiston apteekkeista liiketulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli enemmän kuin suurin apteekkarin palkkakoikaisu 89 000 euroa vuonna 2020.

Taulukko 9. Aineiston yksityisten apteekkien liikevoiton ja -tappion jakautuminen ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja vuonna 2020 (n = 552).

Liikevoitto (-tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja, euroa	Apteekkien lukumäärä, (kumuloituva lukumäärä)	Osuus aineistosta (kumuloituva osuus), prosenttia
< 0 ^a	16	2,9
0–59 000 ^b	18 (34)	3,3 (6,2)
59 000–69 000 ^c	7 (41)	1,3 (7,5)
69 000–89 000 ^d	11 (52)	2,0 (9,5)
89 000–100 000	12 (64)	2,2 (11,7)
100 000–200 000	164 (228)	29,7 (41,4)
200 000–300 000	164 (392)	29,7 (71,1)
300 000–400 000	79 (471)	14,3 (85,4)
400 000–500 000	46 (517)	8,3 (93,7)
500 000–600 000	16 (533)	2,9 (96,6)
≥ 600 000	19 (552)	3,4 (100)
Yhteensä	552	100

^a Tappiollinen. ^b Proviisorin mediaanivuosi-ansio. ^c Proviisorin ylin taulukkopalkka, vuosi-ansio. ^d Proviisorin yli taulukkopalkka + investointi- ja riskilisiä (20 prosenttia).

Aineiston apteekkien (n = 552) keskimääräistä liikevoiton jakautumista ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja vuonna 2020 on tarkasteltu **kuviossa 7**. Noin 12 prosentilla aineiston apteekeista liikevoitto oli alle 100 000 euroa ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja. Yli puolet (60 prosenttia) aineiston apteekeista ansaitsi liikevoittoa 100 000–300 000 euroa. Liikevoittoa 300 000–400 000 euroa ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja ansaitsevien apteekkien osuus oli noin 14 prosenttia aineiston apteekeista. Kahdeksalla prosentilla liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli 400 000–500 000 euroa. Aineiston apteekeista kuudella prosentilla liikevoitto oli yli 500 000 euroa.

Kuvio 7. Aineiston yksityisten apteekkien liikevoiton jakautuminen vuonna 2020 (n = 552).

5.3.4 Liikevoittoprosentti

Varsinaisista tilinpäätöksen kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista tässä tilinpäätösanalyysissä on käytetty liikevoitto- eli liiketulosprosenttia. Liikevoittoprosentti kuvaa sitä, kuinka monta prosenttia apteekin liikevaihdosta jää liikevoitoksi ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja. Liikevoittoprosenttia voidaan käyttää yksittäisen apteekin tai apteekkien väliseen vertailuun, mutta se ei sovellu apteekkitoiminnan vertaamiseen muihin aloihin (14). Vuonna 2020 aineiston apteekkien (n = 552) keskimääräinen liikevoittoprosentti oli 5,9 prosenttia (**taulukko 10**). Liikevoittoprosentti on pienentynyt noin prosentin verran tarkastelujakson aikana. Liikevoittoprosentissa ei kuitenkaan ole otettu huomioon apteekkarin palkkaokaisua eikä muita tuottoja. Muiden tuottojen osuus on apteekeilla melko pieni verrattuna muihin toimialoihin.

Taulukko 10. Aineiston yksityisten apteekkien liikevoittoprosentit vuosina 2017–2020 (n = 522–552).

	2017	2018	2019	2020
Apteekkien lukumäärä	554	522	551	552
Liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja, yhteensä, miljoonaa euroa	140,67	131,59	136,07	137,59
Liikevaihto yhteensä, miljoonaa euroa	2 072,52	2 139,57	2 279,42	2 323,41
Liikevoittoprosentti ilman palkkaokaisua, keskiarvo	6,8	6,2	6,0	5,9

Apteekkien liikevoittoprosenttia on hyvä arvioida myös apteekkarin palkkaokaisujen kautta aivan kuten liikevoittoa arviotaessakin. Arvioinnissa palkkaokaistut liikevoittoprosentit on laskettu kaikkien aineiston (n = 552) apteekkien palkkaokaistun liikevoiton summasta sekä

liikevaihdon summasta. Kun liikevoittoprosentissa otettiin huomioon vuonna 2020 proviisorin mediaaniansioon perustuva apteekkarin palkkaokaisu (59 000 euroa), oli liikevoittoprosentti 4,5. Proviisorin ylimmän palkkaluokan mukaiseen ansioon perustuva apteekkarin palkkaokaisu (69 000 euroa) laski liikevoittoprosentin 4,2 prosenttiin ja investointivaran ja riskilisen sisältävä palkkaokaisu (89 000 euroa) laski liikevoittoprosentin 3,8 prosenttiin vuonna 2020.

5.4 Yliopistojen apteekit

Varsinaiseen aineistoon sisältyvien apteekkien kannattavuustarkastelussa yliopistojen apteekit on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, sillä suuren kokonsa takia ne vaikuttavat merkittävästi apteekkien taloutta koskeviin tunnuslukuihin. Yliopiston apteekkien yhteenlaskettu apteekkitoimipisteiden lukumäärä käsitti 3 prosenttia koko Suomen apteekkien lukumäärästä. Helsingin yliopiston apteekin markkinaosuus apteekkien lääkemyynnistä oli noin 12 prosenttia, muun myynnin osuuden ollessa 15 prosenttia Suomen apteekkien muusta myynnistä (20).

Vuonna 2020 Helsingin yliopiston apteekilla on 17 toimipistettä ympäri Suomea. Apteekin liikevaihto oli noin 333 miljoonaa euroa ja tilikauden voitto rahoituserien jälkeen oli 7,4 miljoonaa euroa (20). Apteekki maksoi apteekkiveroa noin 29 miljoonaa euroa. Itä-Suomen yliopiston apteekilla on yksi toimipiste Kuopiossa. Vuonna 2020 apteekin liikevaihto oli 16,7 miljoonaa euroa ja liikevoitto tappiolliset 59 000 euroa (21). Edellä kuvatut yliopiston apteekkien liiketoiminnan luvut perustuvat yliopiston apteekkien julkisiin tilinpäätöstietoihin. Itä-Suomen yliopiston apteekin tilinpäätös on osa Itä-Suomen yliopiston tilinpäätöstä.

Yliopiston apteekit eroavat yksityisistä apteekeista myös siinä, että niillä on tiettyjä opetukseen, tutkimukseen ja lääkkeiden valmistukseen liittyviä erityistehtäviä. Yliopistojen apteekkien liikevaihtosta verotetaan yksityisiä apteekeja kevyemmin, sillä ne maksavat tuloksesta 20 prosentin yhteisöveroa. Yliopistojen apteekit maksavat apteekkiveron ja yhteisöveron valtiolle, mutta liikevoitto tilitetään suoraan yliopistolle.

5.5 Apteekkien markkinointiyhtiöt

Läkelain (395/1987) mukaan apteekit eivät saa muodostaa apteekketjua – apteekin voi omistaa vain yksityishenkilö. Apteekkarien yhteisomistajuudessa olevien markkinointiyhtiöiden perustaminen on kuitenkin sallittua ja niihin liittyminen on apteekeille vapaaehtoista.

Apteekkien markkinointiyhtiöön kuulumisen mahdollistaa kuitenkin ketjumuotoiseen toimintaan liittyvien etujen hyödyntämisen. Etuja ovat muun muassa yhtiön brändin, sen yhteisten kampanjoiden ja markkinointikanavien kuten asiakaslehtien hyödyntäminen sekä jäsenapteekkien mahdollisuus osallistua erilaisiin koulutuksiin. Edellä mainittujen lisäksi markkinointiyhtiöön kuulumisen mahdollistaa volyyrialennusten saamisen eri tuotteista, pois lukien lääkevalmisteet.

Fimea on pyytänyt apteekeja ilmoittamaan apteekin kuulumisen apteekkien markkinointiyhtiöön vuodesta 2020 lähtien. Aineiston apteekeista yli puolet (n = 409) ilmoitti kuuluvansa johonkin markkinointiyhtiöön vuonna 2020 (**taulukko 11**). Markkinointiyhtiöön kuuluvista apteekeista merkittävin osa (45 prosenttia) kuului Avainapteekkeihin,

Laatuapteekkien osuuden ollessa 22 prosenttia. Pharma Fellows markkinointiyhtiöön kuului noin 7 prosenttia markkinointiyhtiöön kuuluvista aineiston apteekeista. Muiden markkinointiyhtiöiden osuus aineiston markkinointiyhtiöihin kuuluvista apteekeista oli 0,2–5,9 prosenttia.

Taulukko 11. Aineiston apteekkien suhteelliset osuudet markkinointiyhtiöittäin vuonna 2020 (n = 409).

Markkinointiyhtiö	Aineiston apteekkien osuus, prosenttia
Avainapteekit	45,0
Laatuapteekit	21,5
Pharma Fellows	7,1
Apteekki Nyt -asiakaslehti	5,9
Sisu-apteekit	5,4
Lähiapteekit	5,1
Hyvän mielen apteekit	4,2
Terveyslehti-apteekit	3,7
Olo-apteekit	0,7
Bonusapteekit	0,7
Yliopiston apteekin kumppanuusapteekit	0,5
Yta Oy	0,2
Yhteensä	100

6 Apteekkien yhteydessä toimivat osakeyhtiöt

Apteekkitoimintaa harjoitetaan Suomessa elinkeinonharjoittajana eli toiminimellä. Apteekkien toimitiloissa toimii kuitenkin usein myös osakeyhtiöitä, joiden kautta myydään vapaan kaupan tuotteita kuten terveydenhoito- ja kosmetiikkatuotteita, elintarvikkeina myytäviä vitamiineja ja ravintolisiä, rohdosvalmisteita sekä erilaisia terveydenhoitoon ja hyvinvointiin liittyviä palveluita kuten esimerkiksi sairaanhoitajan palveluita. Jotta apteekin toimitiloissa toimiva osakeyhtiö voisi tarjota sairaanhoitajan palveluita eli yksityisiä terveydenhuollon palveluita, tarvitsee se luvan aluehallintovirastolta ja Valviralta.

Apteekkien ja niiden tiloissa toimivien yhtiöiden välillä vuokrataan myös henkilöstöä, toimitiloja ja apteekkirobotteja. Jotkut apteekkarit ovat lisäksi ilmoittaneet harjoittavansa sijoitustoimintaa tai huoneistojen vuokrausta. Joidenkin apteekkien tiloissa toimii useampi yhtiö. Tämän lisäksi yksi yhtiö saattaa toimia kahden tai useamman apteekin tiloissa.

Osakeyhtiöitä perustetaan suurempien apteekkien yhteyteen erityisesti silloin, kun apteekin muun kuin lääkemyynnin liikevaihto lähestyy 20 prosentin osuutta kokonaisliikevaihdosta. Tästä ylittävistä osuudesta joutuisi apteekin liikevaihtona maksamaan apteekkiveroa. Osakeyhtiön perustamisen kannustimena ovat todennäköisesti myös muut verotukselliset syyt. Osakeyhtiön tuloksesta maksetaan 20 prosentin verokannan mukaista yhteisöveroa ja siirtämällä 14 ja 24 prosentin arvonlisäveroluokkiin kuuluva myynti osakeyhtiön puolelle, pienenee apteekkarin liiketoiminnan verorasitus merkittävästi. Apteekin tulosta verotetaan apteekkarin henkilökohtaisen tuloveroprosentin mukaan, mikä voi olla suuruudeltaan kaksinkertainen yhteisöveroon nähden.

6.1 Osakeyhtiöiden määrä

Apteekkien yhteydessä toimi noin 244 osakeyhtiötä noin 254 eri apteekissa vuonna 2020. Kaikkia yksityisiä apteekkeja (n = 624) tarkasteltaessa noin 41 prosentin yhteydessä toimi osakeyhtiö. Tässä tilinpäätösanalyysissä aineistosta on poistettu useaan kertaan ilmoitetut osakeyhtiöiden tiedot, jos sama yhtiö toimii useammassa apteekissa sekä sellaiset tiedot, joissa tietoja on ilmoitettu vajaalta vuodelta. Vuoden 2020 aineisto koostuu 233 apteekin toimitiloissa toimivan osakeyhtiön taloustiedoista, jotka on kerätty lääkelain 89 §:n kolmannen momentin nojalla.

6.2 Osakeyhtiöiden alueellinen tarkastelu

Apteekkien yhteydessä toimivien osakeyhtiöiden sijaintia tarkasteltiin Tilastokeskuksen kuntaryhmittymien mukaan (**taulukko 12**). Yhtiöistä lähes kolme neljäsosaa (73 prosenttia) toimi kuntaryhmittymien mukaan kaupunkimaisissa kunnissa vuonna 2020. Kaupunkimaisissa kunnissa olevien apteekkien osakeyhtiöiden keskimääräinen liikevaihto ja voitto olivat suurempia kuin taajaan asuttujen tai maaseutumaisien alueitten osakeyhtiöiden liikevaihto ja voitto.

Taulukko 12. Osakeyhtiöiden Tilastokeskuksen mukainen kuntaryhmätarkastelu vuoden 2020 tiedoilla.

Tilastokeskuksen kuntaryhmittely	Osakeyhtiöiden lukumäärä	Osuus, prosenttia	Liikevaihdon keskiarvo, euroa	Voiton ^a keskiarvo, euroa
Kaupunkimaiset kunnat	169	73	1 109 371	281 693
Maaseutumaiset kunnat	20	9	493 529	138 719
Taajaan asutut kunnat	44	19	671 313	188 506

^a Liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja.

Alueellisesti tarkasteltuna osakeyhtiöitä oli eniten Uudellamaalla (27 prosenttia) ja Pirkanmaalla (11 prosenttia) (**taulukko 13**). Suurimmat keskimääräiset liikevaihdot olivat Keski-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen osakeyhtiöissä. Keskimääräinen liikevaihto ja liiketoiminnan voitto oli Pohjois-Karjalassa maan pienin. Suurimmat keskimääräiset liikevoitot apteekkien yhteydessä toimivissa yhtiöissä vuonna 2020 olivat Keski-Pohjanmaalla ja Kainuussa.

Taulukko 13. Osakeyhtiöiden lukumäärä sekä liikevaihdon että voiton keskiarvo maakunnittain vuonna 2020.

Maakunta	Osakeyhtiöiden lukumäärä	Liikevaihdon keskiarvo, euroa	Voiton ^a keskiarvo, euroa
Ahvenanmaa	1	1 169 648	311 587
Etelä-Karjala	6	1 017 967	232 680
Etelä-Pohjanmaa	9	810 947	202 893
Etelä-Savo	7	762 018	199 670
Kainuu	5	1 226 037	352 460
Kanta-Häme	10	759 041	193 374
Keski-Pohjanmaa	1	1 679 457	589 333
Keski-Suomi	11	675 086	183 009
Kymenlaakso	7	730 374	172 724
Lappi	12	697 739	207 538
Pirkanmaa	26	869 526	214 427
Pohjanmaa	6	879 879	238 560
Pohjois-Karjala	8	539 512	165 185
Pohjois-Pohjanmaa	16	823 876	222 930
Pohjois-Savo	12	1 148 235	328 671
Päijät-Häme	11	812 701	210 463
Satakunta	6	793 754	175 295
Uusimaa	62	1 214 208	305 692
Varsinais-Suomi	17	1 324 907	328 633

^a Liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja.

6.3 Osakeyhtiöiden liikevaihto ja myynnin rakenne

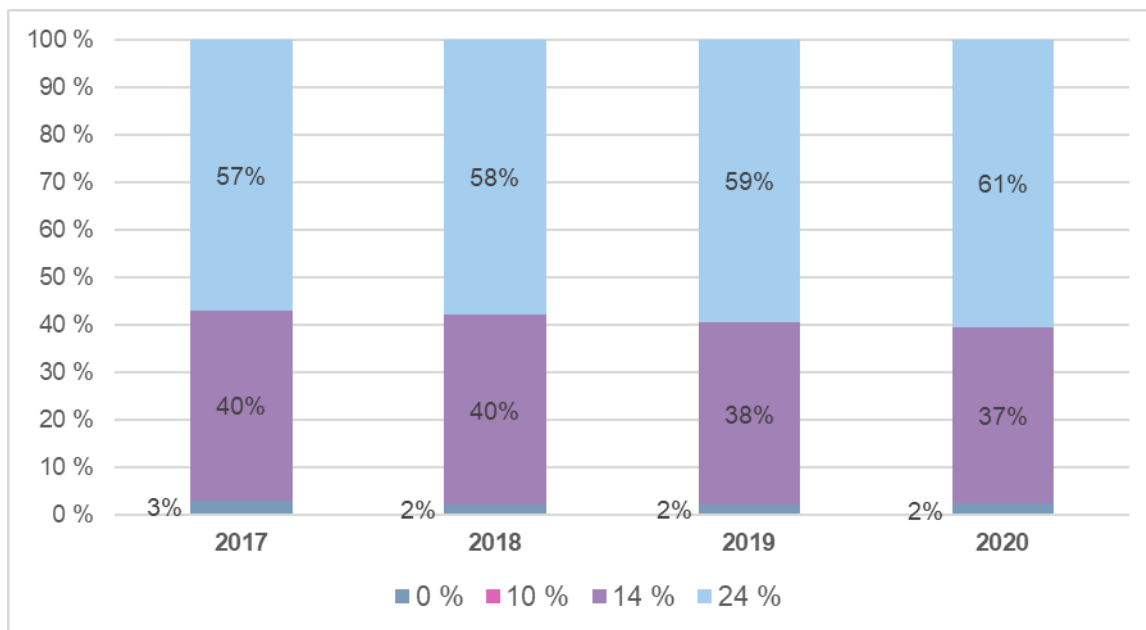
Apteekin tiloissa toimivien osakeyhtiöiden lukumäärä ja liikevaihto vuosina 2017–2020 on kuvattu **taulukossa 14**. Apteekkien yhteydessä toimivien osakeyhtiöiden keskimääräinen liikevaihto vuonna 2020 oli 973 785 euroa. Keskimääräinen liikevaihto oli noussut vuoteen 2019 verrattuna noin kaksi prosenttia ja vuoteen 2018 verrattuna noin kolme prosenttia. Koko tarkastelujakson aikana osakeyhtiöiden keskimääräinen liikevaihto oli kasvanut noin 11 prosenttia. Tulosten tulkinnassa on kuitenkin hyvä ottaa huomioon, että myös tarkasteltavien yhtiöiden lukumäärä on kasvanut vuosittain.

Taulukko 14. Apteekkien tiloissa toimivien yhtiöiden lukumäärä ja liikevaihto vuosina 2017–2020.

Vuosi	Yhtiöiden lukumäärä	Yhteenlaskettu liikevaihto (milj. euroa)	Liikevaihto, keskiarvo (milj. euroa)	Liikevaihto, mediaani (milj. euroa)	Liikevaihto, minimi (euroa)	Liikevaihto, maksimi (milj. euroa)
2017	200	173,6	0,87	0,71	51 801	4,9
2018	203	191,2	0,94	0,74	2 706	5,3
2019	224	213,6	0,95	0,77	12 458	4,9
2020	233	226,9	0,97	0,79	3 844	5,7

Myynnin rakenne oli hyvin samanlainen apteekkien yhteydessä toimivilla osakeyhtiöillä vuosina 2017–2019 (**kuvio 8**). Vuonna 2020 liikevaihdosta 61 prosenttia koostui yleisten kauppatarvaroiden (alv 24 %) arvonlisäverottomasta myynnistä ja 37 prosenttia elintarvikkeiden (alv 14 %) arvonlisäverottomasta myynnistä (**kuvio 8**). Yhdessä nämä kaksi arvonlisäveroluokkaa muodostivat valtaosan eli noin 98 prosenttia apteekkien yhteydessä toimivien osakeyhtiöiden arvonlisäverottomasta myynnistä.

Alennetun 10 prosentin arvonlisäverokannan mukaista myyntiä oli apteekkien osakeyhtiöissä 0,1 prosenttia kokonaisymyynnistä. Tässä arvonlisäveroluokassa on esimerkiksi nikotiinikorvausvalmisteiden ja kirjojen myyntiä. Nollaveroluokka muodosti kaksi prosenttia yhtiöiden kokonaisymyynnistä ja sisälsi muun muassa sairaanhoitajan palveluita vuonna 2020.

Kuvio 8. Apteekin yhteydessä toimivien osakeyhtiöiden myynnin rakenne eri arvonlisäveroluokissa vuosina 2017–2020.

6.4 Osakeyhtiöiden liikevoitto

Vuonna 2020 apteekkien yhteydessä toimivien osakeyhtiöiden keskimääräinen liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli 251 823 euroa (**taulukko 15**). Tämä oli noin kolme prosenttia vähemmän kuin vuonna 2019. Koko neljän vuoden tarkastelujakson aikana keskimääräinen osakeyhtiön liikevoitto oli noussut noin kuusi prosenttia. Yhteisöveroa kyseiset yhtiöt maksoivat yhteensä noin 12 miljoonaa euroa, mikä oli keskimäärin noin 51 000 euroa yhtä apteekin yhteydessä toimivaa osakeyhtiötä kohti. Myös näiden lukujen tulkinnassa on otettava huomioon muuttunut tiedonkeruu ja aineiston koko.

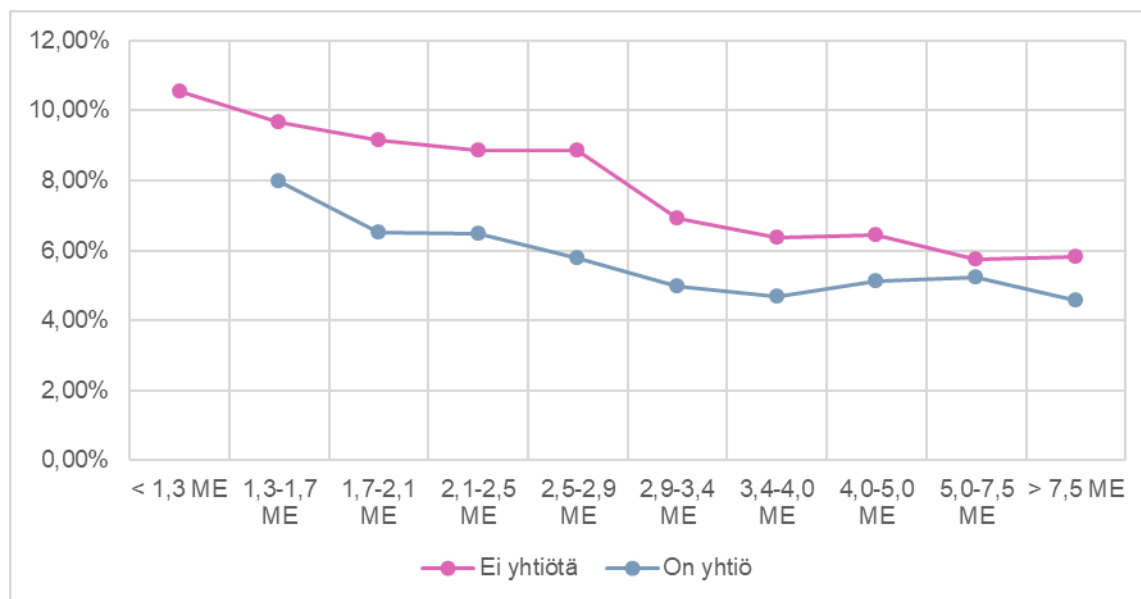
Taulukko 15. Apteekkien yhteydessä toimivien osakeyhtiöiden voitto vuosina 2017–2020.

Vuosi	Yhtiöiden lkm	Voitto ^a , yhteensä (milj. euroa)	Voitto ^a , keskiarvo (euroa)	Voitto ^a , mediaani (euroa)	Yhteisövero, yhteensä (milj. euroa)	Yhteisövero, keskiarvo (euroa)	Liikevoittoprosentti
2017	200	47,6	237 761	189 458	9,7	49 093	27,4
2018	203	49,7	244 641	187 698	10,0	49 219	26,0
2019	224	57,6	259 353	209 023	11,3	51 914	27,2
2020	233	58,7	251 823	199 602	11,9	50 976	25,9

^a Liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja.

Apteekin yhteydessä toimivien osakeyhtiöiden liikevoittoprosentti vaihteli neljän vuoden tarkastelujakson aikana 25,9–27,4 prosentin välillä (**taulukko 15**). Tämä oli moninkertainen yksityisten apteekkien liikevoittoprosenttiin verrattuna, joka oli ilman palkkaotkaisua 5,9 prosenttia vuonna 2020. Eroa selittää muun muassa se, että osakeyhtiö voi vapaasti hinnoitella myymänsä tuotteet ja palvelut, mutta lääkkeiden hinnoittelu apteekissa on Valtioneuvoston lääketaksa-asetuksella hyvin yksityiskohtaisesti säänneltyä.

Osakeyhtiöillä näytti olevan vaikutusta apteekin liikevoittoprosentin suuruuteen (**kuvio 9**). Liikevoittoprosentti oli suurempi sellaisilla apteekeilla, joilla ei ollut osakeyhtiötä, kuin sellaisilla apteekeilla, joiden yhteydessä toimi osakeyhtiö.

Kuvio 9. Osakeyhtiöiden vaikutus apteekkien liikevoittoprosenttiin vuonna 2020 (n = 233).

Liikevoittoprosentti näytti laskevan kauttaaltaan apteekin koon ja liikevaihdon kasvaessa. Pienten apteekkien yhteydessä toimii harvoin osakeyhtiötä, sillä apteekkarin henkilökohtaisen tuloverotuksen ja osakeyhtiön yhteisöverotuksen välinen ero on sen verran pieni, että osakeyhtiötoiminnalla ei saavuteta merkittävää taloudellista tai muutakaan etua. Osakeyhtiöt näyttävät kuitenkin kompensoivan apteekkien liikevoittoa ja kannattavuutta.

6.5 Myynnin jakautuminen osakeyhtiön ja apteekin välillä

Yleisten kauppavaroiden liikevaihdon jakautumista yksityisten apteekkien ja osakeyhtiöiden välillä on tarkasteltu **taulukossa 16**. Yleisiin kauppavaroihin on laskettu 14 prosentin ja 24 prosentin arvonlisäveroluokkien mukaiset myynnit. Yksityisten apteekkien yhteenlaskettu yleisten kauppavaroiden liikevaihto oli hieman yli 146 miljoonaa euroa vuonna 2020 (n = 614). Osakeyhtiön kautta yleisiä kauppavaraita myytiin 221 miljoonan euron arvosta (n = 233). Lisäksi yliopistojen apteekit myivät yleisiä kauppavaraita noin 62 miljoonan euron ja Ahvenanmaan apteekit 1,16 miljoonan euron arvosta. Yliopistojen apteekeilla ei ole osakeyhtiötä.

Aineiston perusteella näyttää siltä, että yleisten kauppavaroiden myynnistä yli puolet, 60 prosenttia, tapahtui apteekin osakeyhtiön kautta vuonna 2020 (**taulukko 16**).

Taulukko 16. Yleisten kauppatavaroiden liikevaihdon jakautuminen yksityisten apteekkien ja osakeyhtiöiden kesken vuosina 2017–2020.

Vuosi	Apteekkien yhteenlaskettu liikevaihto (milj. euroa)	Osakeyhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto (milj. euroa)	Apteekkien ja osakeyhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto (milj. euroa)	Osakeyhtiöiden osuus liikevaihdosta (prosenttia)
2017	129,2	166,7	295,9	56
2018	139,4	176,6	316,0	56
2019	135,4	210,1	345,5	61
2020	146,4	220,98	367,34	60

Apteekkien kanssa samassa toimitilassa harjoitetun muun liiketoiminnan henkilöstökuluja ilmoitti 155 yhtiötä, ja kulut vaihtelivat 11–1 624 768 euron välillä vuonna 2020. Niiden keskiarvo oli 55 927 euroa. Henkilöstökulut olivat noin 5,1 prosenttia henkilöstökuluja ilmoittaneiden apteekkien yhtiöiden liikevaihdosta. Tämä on suuruusluokaltaan vain noin 45 prosenttia apteekkien henkilöstökuluista. Verottaja on kuitenkin ohjeistanut apteekkeja jakamaan apteekin ja osakeyhtiön henkilöstökustannukset yritysten liikevaihtojen suhteessa. Kaikki osakeyhtiön henkilöstökustannukset eivät välttämättä näy henkilöstökustannuksissa, sillä osakeyhtiön ja apteekin sopimuksen perusteella henkilöstökustannuksia voi olla kirjattuna myös liiketoiminnan muissa kuluissa ja näin ollen pelkkä apteekin ja osakeyhtiön henkilöstökustannusten vertaaminen toisiinsa ei tuota luotettavaa tulosta.

7 Apteekkien vakavaraisuus ja maksuvalmius

Yrityksen vakavaraisuus ja maksuvalmius ovat kannattavuuden lisäksi keskeisimpiä yrityksen taloudellisen tilan kuvaajia (22). Vakavaraisuudella tarkoitetaan yrityksen vieraan ja oman pääoman osuutta koko pääomasta, ja näin vakavaraisuus antaa kuvan yrityksen rahoitusrakenteesta, yrityksen velkaisuudesta sekä yrityksen kyvystä suoriutua sitoumuksistaan pitkällä aikavälillä. Maksuvalmius eli likviditeetti tarkoittaa puolestaan yrityksen kykyä hoitaa lyhyen aikavälin maksunsa ajallaan.

Tässä tilinpäätösanalyysissä tarkastellaan apteekkien vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta muutaman tunnusluvun avulla. Tasetietojen tarkastelu ja tunnuslukujen tulkinta apteekkitoiminnassa on suuntaa antavaa. Yksittäisiä tunnuslukuja olennaisempaa on itse taseen sisältö. Tässä analyysissä on käytetty sähköisen tietojen ilmoittamisen kautta saatua noin 600 apteekin tasetietoaineistoa vuosilta 2017–2020. Aineistosta on poistettu joitakin puuttuvia tietoja tai virheelliseksi epäiltyjä arvoja.

7.1 Omavaraisuusaste

Yrityksen omavaraisuutta voidaan arvioida omavaraisuusasteen avulla, joka kuvaa oman pääoman suhteellista osuutta taseen loppusummasta (14). Vakavaraisuutta pidetään hyvänä, jos omavaraisuusaste on yli 40 prosenttia (17). Vakavaraisuus on tyydyttävä, jos omavaraisuusaste on 20–40 prosenttia, ja se on heikko, jos omavaraisuusaste on alle 20 prosenttia.

Aineiston apteekkien omavaraisuusasteen jakaumat vuosilta 2017–2020 on esitelty **taulukossa 17**. Vuonna 2020 aineiston apteekteista puolella omavaraisuusaste oli hyvä. Noin neljänneksellä apteekteista omavaraisuusaste oli tyydyttävällä tasolla ja noin neljänneksellä se oli heikko. Omavaraisuusasteen keskiarvo oli 36 % vuonna 2020.

Taulukko 17. Aineiston apteekkien omavaraisuusaste vuosina 2017–2020.

Omavaraisuusaste	2017		2018		2019		2020	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Heikko (alle 20)	133	22	144	24	151	25	164	27
Tyydyttävä (20–40)	141	24	149	25	150	25	143	23
Hyvä (yli 40)	323	54	306	51	301	50	302	50
Yhteensä	597	100	599	100	602	100	609	100

Kuten jo aikaisempien vuosien apteekkien tilinpäätösanalyseissä on todettu, tuloksista ei voida suoraan tehdä johtopäätöksiä apteekkien omavaraisuusasteesta. Yksityisliikkeessä omistaja voi nostaa yrityksestään varoja enemmän kuin on siihen sijoittanut tai liikevoittoa on kertynyt. Apteekkien heikko omavaraisuusaste johtuu pääsääntöisesti pienestä omasta pääomasta, jolloin apteekkarin yksityisotot ovat olleet tilikauden aikana suuremmat kuin tilikauden voitto tai sijoitukset apteekin toimintaan. Ilmiö on suhteellisen tyyppillinen

yksityisyrittäjissä. Lisäksi omavaraisuusasteelle esitetyt ohjearvot ovat yleensä suuntaa antavia (22). Jos yrityksen toimintaan liittyvä riski on alhainen ja tuloskehitys vakaa, heikkoakin omavaraisuusastetta voidaan pitää hyväksyttävänä.

7.2 Suhteellinen velkaantuneisuus

Suhteellinen velkaantuneisuus mittaa yrityksen velkojen suhdetta toiminnan laajuuteen eli käytännössä yrityksen liikevaihtoon (14). Hyväksyttävänä pidettävä suhteellinen velkaantuneisuus riippuu yrityksen toiminnan luonteesta. Tämän takia suhteellista velkaantumista tulisi verrata vain saman toimialan yritysten välillä. Suhteellisen velkaantuneisuuden voidaan katsoa olevan hyvä, jos se on alle 40 prosenttia, tyydyttävä, jos se on 40–80 prosenttia ja heikko, jos se on yli 80 prosenttia (22).

Suhteellista velkaantuneisuutta tarkasteltiin 613 apteekin tasetiedoista. Suhteellinen velkaantuneisuus oli hyvä eli alle 40 prosenttia valtaosalla aineiston apteekeista vuonna 2020 (98 prosenttia). Kahdella prosentilla aineiston apteekeista suhteellinen velkaantuneisuus oli tyydyttävällä tasolla (n = 10) ja vain promililla se oli heikko (n = 1). Apteekkien velkarasite kaikissa liikevaihtoryhmissä on aiempien vuosien tavoin pieni, sillä aineiston apteekeilla oli velkaa keskimäärin 14 prosenttia liikevaihdosta.

7.3 Maksuvalmius

Maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä suoriutua lyhytaikaisista maksuvelvoitteistaan mahdollisimman edullisesti (14). Tällöin yritys pystyy hyödyntämään kassa-alennuksia ja tiilimiittejä ei ole käytössä. Tässä tilinpäätösanalyysissä maksuvalmiutta tarkastellaan staattisesta näkökulmasta, jolloin maksuvalmiutta arvioidaan tietyntoimintavuorokauden päivänä.

Current ratio on suuntaa antava maksuvalmiuden tunnusluku tilikauden päättymispäivältä (22). Current ratiossa apteekin vaihto-omaisuus, myyntisaamiset, muut saamiset, rahoitusarvopaperit, rahat ja pankkisaamiset on suhteutettu lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan. Current ratio on hyvä, jos se on yli 2, tyydyttävä, jos se on 1–2 ja heikko, jos se on alle 1.

Aineiston apteekkien maksuvalmiuden jakaumat vuosilta 2017–2020 on kuvattu **taulukossa 18**. Apteekeista alle 25 prosentilla Current ratio oli hyvä vuoden 2020 tilinpäätöshetkellä. Kahdella kolmasosalla apteekeista maksuvalmius oli tyydyttävä ja 11 prosentilla maksuvalmius oli heikko. Maksuvalmiuden mediaani oli 1,6. Vuoden 2020 maksuvalmiutta kuvaavat tunnusluvut näyttävät parantuneen hieman vuoteen 2019 verrattuna.

Taulukko 18. Aineiston apteekkien maksuvalmius vuosina 2017–2020.

	2017		2018		2019		2020	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Heikko (alle 1)	164	28	69	11	90	15	70	11
Tyydyttävä (1–2)	316	53	374	62	383	63	403	66
Hyvä (yli 2)	115	19	165	27	138	22	140	23
Yhteensä	594	100	608	100	611	100	613	100

8 Yhteenveto ja johtopäätökset

Apteekkilouden vuosi 2020

- Aineiston apteekkien toiminta oli pääsääntöisesti liiketaloudellisesti kannattavaa
 - o keskimääräinen arvonlisäveroton liikevaihto 4,2 miljoonaa euroa
 - o keskimääräinen liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja 249 000 euroa
 - o liikevoitto kasvoi 1,1 prosenttia vuoteen 2019 verrattuna
 - o myyntikatteet laskivat muutamia prosenttiyksiköitä vuoteen 2019 verrattuna
- Aineiston apteekit olivat vakavaraisia
 - o omaa pääomaa keskimäärin 36 prosenttia
 - o velkaa keskimäärin 14 prosenttia
- Apteekkien yhteydessä toimivilla osakeyhtiöillä todennäköisesti vaikutusta apteekkien kannattavuuteen
 - o apteekeista 41 prosentin yhteydessä toimi osakeyhtiö
 - o osakeyhtiöiden keskimääräinen liikevaihto 974 000 euroa
 - o keskimääräinen liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja 252 000 euroa
 - o apteekin liikevoittoprosentti oli pienempi sellaisilla apteekeilla, joiden yhteydessä toimi osakeyhtiö, kuin sellaisilla apteekeilla, joilla ei ollut osakeyhtiötä

Vuonna 2020 Suomessa oli 818 apteekkitoimipistettä eli yksi toimipiste noin 6 800 asukasta kohden. Maakuntatasolla tarkasteltuna apteekkitiheys ja apteekkipalveluiden saatavuus vaihteli paljon, kuten on ollut havaittavissa jo useamman vuoden ajan. Uudellamaalla jokaista apteekkitoimipistettä kohden oli keskimäärin 10 642 asukasta, kun taas Etelä-Savossa vastaava luku oli 3 403 asukasta yhtä apteekkitoimipistettä kohden.

Yksityiset apteekit olivat avoinna keskimäärin 54 tuntia viikossa. Apteekkien aukioloajoissa oli eroja isojen ja pienten yksiköiden välillä. Pääapteekit olivat avoinna keskimäärin 58 tuntia viikossa ja niiden sivuapteekit keskimäärin 37 tuntia viikossa. Apteeekeista kolme neljäsosaa oli avoinna lauantaina ja noin 30 prosenttia apteekeista oli avoinna myös sunnuntaisin.

Yksityisistä apteekeista toimitettiin keskimäärin 97 821 lääkemääräystä vuonna 2020. Reseptilääkekohtainen kustannus oli keskimäärin noin 38 euroa. Keskekustannuksissa oli kuitenkin eroa apteekkien välillä, vaihteluvälin ollessa 13,68–95,19 euroa. Vuosina 2017–2020 reseptitoimitusten määrä ja kustannukset kasvoivat 2–4 prosenttia vuosittain.

Vuonna 2020 yksityisten apteekkien keskimääräinen arvonlisäveroton liikevaihto oli 4,2 miljoonaa euroa. Liikevaihdosta suurin osa, 94 prosenttia muodostui lääkemyynnistä. Reseptilääkemyynnin osuus lääkemyynnistä oli 86 prosenttia. Yksityisten apteekkien liikevaihto on kasvanut muutaman prosentin vuosittain.

Apteekkien verkko- ja etäpalveluiden merkitys ja määrä on kasvanut koko tarkastelujaksolla. Verkkopalvelun osuus apteekkien kokonaisliikevaihdosta vuonna 2020 oli pieni, noin 0,5 prosenttia, vaikka verkkopalvelun liikevaihtoa ilmoittaneiden apteekkien määrä oli lähes kaksinkertaistunut ja ilmoitettu yhteenlaskettu liikevaihto kasvanut 1,35 miljoonaa euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Lääkemyynnin osuus verkkopalveluiden liikevaihdosta oli 70 prosenttia, mikä on merkittävästi enemmän kuin edellisinä vuosina. Tästä yli puolet oli itsehoitolääkkeiden myyntiä. Lääkemyynnin suhteellisen osuuden kasvua liikevaihdosta voi

selittää asiakkaiden ostoskäyttäytymisessä tapahtuneet muutokset COVID-19 pandemian alettua alkuvuodesta 2020. Verrattuna kivijalka-apteekkiin, verkkopalvelun liikevaihdosta merkittävä osuus on yleisten kauppatavaroiden myyntiä. Verkkopalvelun etuina voidaan pitää turhien kontaktien välttämistä ja parempaa yksityisyyden suojaa kuin kivijalka-apteekissa asioidessa. Apteekkien verkkopalvelut edistävät apteekkipalveluiden saatavuutta sellaisille apteekin asiakkaille, jotka haluavat asioida mieluummin etänä kuin paikan päällä.

Liikevaihdon kasvusta huolimatta yksityisten apteekkien keskimääräiset liikevoitot ja myyntikatteet ovat laskeneet useamman vuoden ajan. Ilmiötä selittävät todennäköisesti kalliiden lääkkeiden myynnin osuuden kasvaminen ja myynnin kasvusta aiheutunut apteekiveron kasvu, sillä myyntikatteet olivat parempia liikevaihdoltaan pienillä apteekeilla kuin suurilla apteekeilla. Selittävänä tekijänä voivat olla myös apteekkien yhteydessä toimivat osakeyhtiöt, joihin yleisten kauppatavaroiden lääkkeitä parempikatteisempi myynti siirretään liiketoiminnan kasvaessa. Tällöin kaikki apteekin tiloissa tapahtuva myynti ei näy apteekin liikevaihdossa tai -voitossa ja taloudellinen tilanne saattaa näyttäytyä heikompana kuin mitä se todellisuudessa onkaan.

Yksityisistä apteekeista noin 41 prosentin yhteydessä toimi osakeyhtiö vuonna 2020. Osakeyhtiöiden liikevaihto kasvoi noin kaksi prosenttia vuoteen 2019 verrattuna. Osakeyhtiöillä oli todennäköisesti vaikutusta kyseisten apteekkien kannattavuuteen, sillä kaikista yksityisten apteekkien yleisten kauppatavaroiden myynnistä 60 prosenttia tapahtui apteekkien yhteydessä toimivien yhtiöiden kautta vuonna 2020. Myös osakeyhtiön sijainnilla oli vaikutusta liikevaihdon ja -voiton suuruuteen.

Aineiston apteekkien toiminta oli vuonna 2020 pääsääntöisesti liiketaloudellisesti kannattavaa ja apteekit olivat vakavaraisia. Yksityiset apteekit olivat kuitenkin keskenään hyvin erilaisia, sillä liikevoitot vaihtelivat sekä eri liikevaihtoryhmien sisällä että niiden välillä. COVID-19 pandemialla ei näyttänyt olevan merkittävää vaikutusta apteekkien aukioloaikoihin mutta sidosryhmäkeskusteluissa on noussut esille, että kivijalka-apteekkien asiakasmäärät laskivat pandemian alkaessa millä oli vaikutusta sekä liikevaihtoon että -voittoon. Lisäksi osa apteekkien myynnistä näytti siirtyneen verkko- ja etäpalveluiden puolelle.

Lähteet

1. Mäntylä A, ym. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2008–2010. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 2/2011. Kuopio: Fimea 2011
2. Mäntylä A, ym. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2008–2011. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 5/2012. Kuopio: Fimea 2012
3. Mäntylä A, Kiviniemi V, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2009–2012. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 5/2013. Kuopio: Fimea 2013
4. Mäntylä A, Kiviniemi V, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2010–2013. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 4/2014. Kuopio: Fimea 2014
5. Mäntylä A, Kiviniemi V, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2011–2014. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 6/2015. Kuopio: Fimea 2015
6. Reinikainen L, Oravilahti T, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2012–2015. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 1/2017. Kuopio: Fimea 2017
7. Reinikainen L, Hyvärinen A, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2013–2016. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 5/2018. Kuopio: Fimea 2018
8. Reinikainen L, Hyvärinen A, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2014–2017. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 2/2019. Kuopio: Fimea 2019
9. Reinikainen L, Hyvärinen A, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2015–2018. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 2/2020. Kuopio: Fimea 2020
10. Reinikainen L, ym. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2016–2019. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 7/2021. Kuopio: Fimea 2021
11. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea ja Kansaneläkelaitos. Suomen lääketilasto 2020. Helsinki: Fimea ja Kela 12/2021
12. Kannan Reseptikeskuksen aineisto. Kela. Tietopyyntö 1/2022.
13. Markus Kainu, Joonas Lehtomäki, Juuso Parkkinen, Jani Miettinen, Pyry Kantanen, Leo Lahti. Retrieval and analysis of open geospatial data from Finland with the geofi R package. R package version 1.0.00002. <https://ropengov.github.io/geofi/>
14. Niskanen J, Niskanen M. Tilinpäätösanalyysi. Helsinki: Edita 2003.
15. Saastamoinen L, Airaksinen M, Dimitrow M, Heino P, Hämeen-Anttila K, Jauhonen HM, Jormanainen V, Koskinen H, Reinikainen L, Soppi A. Lääkevalmisteiden hintakilpailun aktivointi ja väestön odotukset apteekkitoiminnalle. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:32. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki 2021.
16. Verotulojen kehitys vuonna 2020. Haettu internetistä 25.3.2022. https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/tilastot/verotulojen-kehitys/Verotulojen_kehitys_aiempina_vuosina/
17. Yritystutkimus ry. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. Helsinki: Gaudeamus 2017.

18. Tilastokeskus. Yksityisen sektorin kuukaispalkkaisten ansiot ammattiluokituksen (AML 2010) mukaan vuonna 2020. Haettu Internetistä 12.4.2022. https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_pal_yskp/statfin_yskp_pxt_114r.px/table/tableViewLayout1/
19. Farmasialiiton palkkataulukko 1.5.2020–30.4.2021. Farmasialiitto. Haettu internetistä 12.4.2022. <https://www.farmasialiitto.fi/media/tyosuhdeasiat/palkkataulukko-1.5.2020-30.4.2021.pdf>
20. Helsingin yliopiston apteekki. Vuosikertomus 2020. Tilinpäätös 1.1.–31.12.2020. Haettu Internetistä 28.3.2022. <https://www.yliopistonapteekki.fi/ya-yrityksena/vuosikertomus>
21. Itä-Suomen yliopisto. Yliopiston talous ja sijoitustoiminta. Tilinpäätös 2020. Haettu Internetistä 28.3.2022. <https://www.uef.fi/fi/yliopiston-talous-ja-sijoitustoiminta>
22. Leppiniemi J, Kykkänen T. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. Helsinki: Alma Talent 2009.

Liitteet

Liite 1. Aineiston yksityisten apteekkien arvonlisäveroton liikevaihto vuosina 2017–2020.

Liikevaihtoryhmä (M €)	Apteekkien lukumäärä	Vuosi	Liikevaihto, keskiarvo (M €)	Liikevaihto, mediaani (M €)	Liikevaihto, yhteensä (M €)	Liikevaihto, muutos liikevaihtoryhmän keskiarvossa ^a (%)	Liikevaihto, muutos liikevaihtoryhmän keskiarvossa ^b (%)
< 1,3	18	2017	1,13	1,04	20,38	-	-
	18	2018	1,17	1,10	21,07	3,42	3,42
	18	2019	1,16	1,11	20,80	-1,29	2,09
	18	2020	1,09	1,11	19,63	-5,64	-3,67
1,3–1,7	45	2017	1,33	1,32	59,92	-	-
	51	2018	1,33	1,35	67,82	-0,13	-0,13
	51	2019	1,37	1,39	69,91	3,08	2,95
	52	2020	1,47	1,46	76,61	7,48	10,65
1,7–2,1	47	2017	1,78	1,78	83,68	-	-
	50	2018	1,84	1,82	91,94	3,28	3,28
	50	2019	1,86	1,85	93,21	1,38	4,70
	50	2020	1,92	1,94	95,87	2,86	7,70
2,1–2,5	51	2017	2,18	2,09	110,98	-	-
	54	2018	2,21	2,14	119,29	1,52	1,52
	53	2019	2,25	2,21	119,10	1,72	3,26
	53	2020	2,30	2,30	121,90	2,35	5,69
2,5–2,9	49	2017	2,44	2,47	119,69	-	-
	51	2018	2,55	2,52	130,30	4,60	4,60
	51	2019	2,58	2,57	131,63	1,02	5,67
	51	2020	2,70	2,66	137,46	4,43	10,35
2,9–3,4	52	2017	2,92	2,92	151,73	-	-
	54	2018	2,98	3,00	161,01	2,19	2,19
	55	2019	3,04	3,06	167,24	1,98	4,21
	55	2020	3,14	3,16	172,79	3,32	7,67
3,4–4,0	59	2017	3,48	3,42	205,23	-	-
	60	2018	3,52	3,47	211,16	1,18	1,18
	59	2019	3,63	3,57	214,30	3,21	4,42
	63	2020	3,71	3,70	233,54	2,06	6,57
4,0–5,0	87	2017	4,18	4,04	364,03	-	-
	90	2018	4,24	4,17	381,22	1,23	1,23
	91	2019	4,31	4,27	392,53	1,84	3,09
	92	2020	4,47	4,47	411,30	3,64	6,85
5,0–7,5	131	2017	5,40	5,27	706,75	-	-
	130	2018	5,63	5,47	731,43	4,29	4,29
	132	2019	5,83	5,66	769,15	3,56	8,00
	132	2020	5,93	5,77	783,27	1,84	9,99
> 7,5	47	2017	8,78	8,24	412,61	-	-
	49	2018	9,92	8,72	486,23	13,03	13,03
	49	2019	10,42	9,03	510,76	5,05	18,74
	48	2020	10,46	9,27	502,05	0,34	19,14
Yhteensä	586	2017	3,81	3,41	2 234,98	-	-
	607	2018	3,96	3,45	2 401,47	3,73	3,73
	609	2019	4,09	3,54	2 488,62	3,29	7,14
	614	2020	4,16	3,69	2 554,42	1,81	9,08

^a Keskiarvoja verrattu edelliseen vuoteen. ^b Keskiarvoja verrattu vuoteen 2017. Suhteelliset muutokset on laskettu liikevaihdon keskiarvojen absoluuttisilla luvuilla.

Liite 2. Yksityisten apteekkien arvonlisäverollinen lääkemyynti vuosina 2017–2020.

Liikevaihtoryhmä (M €)	Apteekkien lukumäärä	Vuosi	Lääkemyynti, keskiarvo (M €)	Lääkemyynti, mediaani (M €)	Lääkemyynti, yhteensä (M €)	Lääkemyynti, muutos keskiarvossa ^a (%)	Lääkemyynti, muutos keskiarvossa ^b (%)
< 1,3	18	2017	1,12	1,05	20,11	-	-
	18	2018	1,16	1,11	20,97	4,25	4,25
	18	2019	1,15	1,11	20,71	-1,24	2,95
	18	2020	1,07	1,07	19,24	-7,09	-4,35
1,3–1,7	45	2017	1,34	1,34	60,19	-	-
	51	2018	1,33	1,34	67,90	-0,47	-0,47
	51	2019	1,37	1,39	69,97	3,05	2,57
	52	2020	1,46	1,43	75,79	6,23	8,96
1,7–2,1	47	2017	1,78	1,79	83,57	-	-
	50	2018	1,83	1,82	91,44	2,85	2,85
	50	2019	1,85	1,85	92,55	1,22	4,11
	50	2020	1,89	1,90	94,26	1,84	6,03
2,1–2,5	51	2017	2,17	2,12	110,48	-	-
	54	2018	2,18	2,18	117,92	0,80	0,80
	53	2019	2,23	2,21	118,16	2,10	2,92
	53	2020	2,27	2,25	120,55	2,03	5,00
2,5–2,9	49	2017	2,45	2,44	120,07	-	-
	51	2018	2,56	2,56	130,32	4,28	4,28
	51	2019	2,59	2,53	132,23	1,47	5,81
	51	2020	2,68	2,60	136,84	3,49	9,50
2,9–3,4	52	2017	2,95	3,01	153,44	-	-
	54	2018	3,02	3,01	163,26	2,46	2,46
	55	2019	3,10	3,08	170,37	2,46	4,98
	55	2020	3,18	3,14	174,68	2,53	7,63
3,4–4,0	59	2017	3,60	3,61	212,55	-	-
	60	2018	3,63	3,61	217,68	0,70	0,70
	59	2019	3,76	3,64	221,97	3,70	4,43
	63	2020	3,84	3,84	241,84	2,03	6,55
4,0–5,0	87	2017	4,27	4,19	371,76	-	-
	90	2018	4,33	4,33	389,93	1,39	1,39
	91	2019	4,44	4,40	404,25	2,53	3,96
	92	2020	4,62	4,61	425,46	4,10	8,23
5,0–7,5	131	2017	5,65	5,50	740,27	-	-
	130	2018	5,86	5,67	762,33	3,77	3,77
	132	2019	6,11	5,80	806,60	4,20	8,14
	132	2020	6,19	5,95	817,49	1,35	9,59
> 7,5	47	2017	9,41	8,88	442,45	-	-
	49	2018	10,66	9,37	522,17	13,20	13,20
	49	2019	11,21	9,90	549,48	5,23	19,12
	48	2020	11,25	9,64	540,16	0,35	19,54
Yhteensä	586	2017	3,95	3,49	2 314,89	-	-
	607	2018	4,09	3,53	2 483,91	3,59	3,59
	609	2019	4,25	3,62	2 586,30	3,78	7,51
	614	2020	4,31	3,79	2 646,32	1,49	9,10

^a Keskiarvoja verrattu edelliseen vuoteen. ^b Keskiarvoja verrattu vuoteen 2017. Suhteelliset muutokset on laskettu lääkemyynnin keskiarvojen absoluuttisilla luvuilla.

Liite 3. Apteekkien yleisten kauppatavaroiden arvonlisäverollinen myynti vuosina 2017–2020.

Liikevaihtoryhmä (M €)	Apteekkien lukumäärä	Vuosi	Yleisten kauppatavaroiden myynti, keskiarvo (M €)	Yleisten kauppatavaroiden myynti, mediaani (M €)	Yleisten kauppatavaroiden myynti, yhteensä (M €)	Yleisten kauppatavaroiden myynti, muutos keskiarvossa ^a (%)	Yleisten kauppatavaroiden myynti, muutos keskiarvossa ^b (%)
< 1,3	18	2017	0,135	0,113	2,424	-	-
	18	2018	0,134	0,113	2,404	-0,83	-0,83
	18	2019	0,130	0,113	2,346	-2,42	-3,24
	18	2020	0,142	0,126	2,556	8,98	5,46
1,3–1,7	45	2017	0,136	0,137	6,110	-	-
	51	2018	0,140	0,140	7,116	2,76	2,76
	51	2019	0,148	0,143	7,526	5,76	8,68
	52	2020	0,174	0,172	9,059	18,06	28,31
1,7–2,1	47	2017	0,195	0,195	9,180	-	-
	50	2018	0,210	0,209	10,516	7,69	7,69
	50	2019	0,216	0,216	10,824	2,93	10,84
	50	2020	0,244	0,234	12,206	12,77	24,99
2,1–2,5	51	2017	0,241	0,225	12,301	-	-
	54	2018	0,264	0,229	14,252	9,42	9,42
	53	2019	0,258	0,233	13,649	-2,43	6,76
	53	2020	0,265	0,261	14,062	3,03	10,00
2,5–2,9	49	2017	0,241	0,263	11,813	-	-
	51	2018	0,270	0,290	13,767	11,97	11,97
	51	2019	0,260	0,299	13,260	-3,69	7,84
	51	2020	0,300	0,331	15,291	15,32	24,37
2,9–3,4	52	2017	0,280	0,299	14,578	-	-
	54	2018	0,277	0,316	14,958	-1,19	-1,19
	55	2019	0,267	0,318	14,703	-3,49	-4,64
	55	2020	0,298	0,341	16,370	11,34	6,17
3,4–4,0	59	2017	0,239	0,299	14,096	-	-
	60	2018	0,256	0,321	15,373	7,24	7,24
	59	2019	0,244	0,312	14,381	-4,87	2,02
	63	2020	0,258	0,277	16,262	5,90	8,04
4,0–5,0	87	2017	0,345	0,374	30,028	-	-
	90	2018	0,355	0,442	31,968	2,91	2,91
	91	2019	0,320	0,381	29,136	-9,86	-7,23
	92	2020	0,321	0,133	29,506	0,17	-7,08
5,0–7,5	131	2017	0,301	0,066	39,461	-	-
	130	2018	0,336	0,091	43,726	11,66	11,66
	132	2019	0,314	0,073	41,507	-6,51	4,39
	132	2020	0,354	0,072	46,790	12,73	17,67
> 7,5	47	2017	0,262	0,054	12,327	-	-
	49	2018	0,262	0,055	12,850	-0,01	-0,01
	49	2019	0,271	0,045	13,284	3,38	3,37
	48	2020	0,286	0,049	13,744	5,62	9,18
Yhteensä	586	2017	0,260	0,195	152,319	-	-
	607	2018	0,275	0,210	166,932	5,80	5,80
	609	2019	0,264	0,198	160,615	-4,10	1,46
	614	2020	0,286	0,211	175,846	8,59	10,18

^a Keskiarvoja verrattu edelliseen vuoteen. ^b Keskiarvoja verrattu vuoteen 2017. Suhteelliset muutokset on laskettu yleisten kauppatavaroiden myynnin keskiarvojen absoluuttisilla luvuilla.

Liite 4. Apteekkien liikevoitto/(-tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja vuosina 2017–2020.

Liikevaihtoryhmä (M €)	Apteekkien lukumäärä	Vuosi	Liikevoitto, keskiarvo (1 000 €)	Liikevoitto, mediaani (1 000 €)	Liikevoitto, minimi, (1 000 €)	Liikevoitto, maksimi, (1 000 €)	Liikevoitto, muutos keskiarvossa ^a (%)	Liikevoitto, muutos keskiarvossa ^b (%)
< 1,3	40	2017	116,032	123,151	-28,378	312,801	-	-
	27	2018	136,715	121,852	32,074	565,362	17,83	17,83
	26	2019	115,413	120,631	-8,364	357,000	-15,58	-0,53
	14	2020	115,997	136,236	-60,806	250,967	0,51	-0,03
1,3–1,7	37	2017	147,131	142,657	51,761	272,626	-	-
	39	2018	136,888	132,681	-15,367	280,370	-6,96	-6,96
	43	2019	139,372	133,874	38,767	248,600	1,81	-5,27
	42	2020	139,838	139,957	15,452	205,022	0,33	-4,96
1,7–2,1	53	2017	169,690	173,061	-67,823	328,153	-	-
	45	2018	175,175	172,989	89,890	332,047	3,23	3,23
	47	2019	167,729	166,250	22,496	340,751	-4,25	-1,16
	47	2020	174,745	171,779	14,281	360,329	4,18	2,98
2,1–2,5	47	2017	203,362	196,169	66,789	364,865	-	-
	45	2018	161,957	156,298	-20,706	323,636	-20,36	-20,36
	52	2019	165,135	177,476	-33,427	354,943	1,96	-18,80
	47	2020	196,884	201,013	-82,722	484,751	19,23	-3,19
2,5–2,9	40	2017	207,132	214,788	-31,316	415,517	-	-
	38	2018	217,276	222,964	-68,161	405,136	4,90	4,90
	41	2019	209,277	209,295	-9,988	390,709	-3,68	1,04
	42	2020	227,196	226,198	88,326	411,853	8,56	9,69
2,9–3,4	49	2017	244,679	253,338	-12,589	435,902	-	-
	46	2018	224,161	236,198	32,834	351,362	-8,39	-8,39
	47	2019	216,650	232,625	-9,862	408,827	-3,35	-11,46
	48	2020	202,668	201,639	1,649	438,913	-6,45	-17,17
3,4–4,0	60	2017	242,104	246,293	-15,144	472,583	-	-
	64	2018	238,879	234,987	-92,537	495,762	-1,33	-1,33
	60	2019	225,345	226,003	-65,024	585,246	-5,67	-6,92
	60	2020	214,434	225,040	-170,437	474,000	-4,84	-11,43
4,0–5,0	76	2017	281,315	280,802	-34,408	818,951	-	-
	77	2018	276,425	269,152	-5,486	506,746	-1,74	-1,74
	69	2019	249,528	263,703	-103,703	465,121	-9,73	-11,30
	88	2020	257,440	261,535	-115,959	547,331	3,17	-8,49
5,0–7,5	94	2017	356,259	358,645	-55,976	832,439	-	-
	99	2018	317,658	314,968	0,130	616,901	-10,83	-10,83
	116	2019	319,944	331,564	-35,687	690,436	0,72	-10,19
	122	2020	319,186	321,142	-116,831	1 096,692	-0,24	-10,41
> 7,5	36	2017	548,740	557,409	213,464	1 200,022	-	-
	45	2018	486,953	486,637	-15,453	1 222,532	-11,26	-11,26
	49	2019	480,426	490,943	-141,889	1 231,283	-1,34	-12,45
	42	2020	449,808	483,673	-329,261	975,125	-6,37	-18,03
Yhteensä	532	2017	259,512	228,774	-67,823	1 200,022	-	-
	525	2018	252,767	224,504	-92,537	1 222,532	-2,60	-2,60
	550	2019	246,581	217,588	-141,889	1 231,283	-2,45	-4,98
	552	2020	249,253	224,637	-329,261	1 096,692	1,08	-3,95

^a Keskiarvoja verrattu edelliseen vuoteen. ^b Keskiarvoja verrattu vuoteen 2017. Suhteelliset muutokset on laskettu liikevoiton/(-tappion) keskiarvojen absoluuttisilla luvuilla.

The logo for Fimea, the Finnish Medicines Agency. It features the word "fimea" in a lowercase, blue, sans-serif font. The letter "i" is stylized with a small pink horizontal bar above its dot.

ISBN 978-952-7299-40-1

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus
Säkerhets- och utvecklingscentret
för läkemedelsområdet
Finnish Medicines Agency